

Tarinoita eroperheen isovanhemmuudesta
Anna Mäkelä

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma
Kevätlukukausi 2018
Kasvatustieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Mäkelä, Anna. 2018. Tarinoita eroperheen isovanhemmuudesta. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. 64 sivua.

Lapsiperheiden erot ovat varsin yleisiä nykypäivänä, mutta olemassa oleva erotutkimus on keskittynyt pääasiassa ydinperheen sisäisten suhteiden tarkastelemiseen erotilanteessa. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli ymmärtää ja kuvata, millaisia tarinoita lapsiperheen eron jälkeiseen isovanhemmuuteen sisältyy ja millaisena isovanhemman toimijuus näyttäytyy eron jälkeen.

Tutkimusaineisto koostui kahdestatoista eroperheen isovanhemman kirjoitelmasta. Kirjoittajista 10 oli naisia ja 2 miehiä. Aineisto analysoitiin narratiivista tutkimusotetta hyödyntäen. Tämän lisäksi aineiston analysoinnissa hyödynnettiin sisällönanalyysia.

Tutkimustulokset jakautuvat tarinatyypiluokitteluun sekä isovanhempien toimijuuden kuvaamiseen. Kirjoitelmista erottui kolme tarinatyyppeä, jotka erosivat toisistaan juonellisesti. Tarinatyypit olivat erottamat kertojat, eron lähentämät kertojat sekä erossa suhteensa ennallaan säilyttäneet kertojat. Isovanhempien toimijuutta puolestaan sävytti vahvasti toimijuuden rajoittaminen, jonka keskeisinä syynä oli lapsen vanhemman taholta tapahtuva vieraannuttaminen. Kaiken kaikkiaan isovanhemmat näyttivät aineistossa kuitenkin varsin aktiivisina toimijoina, joiden toimijuuden päämääränä oli lapsenlapsen parhaaksi toimiminen.

Tämä tutkimus osoitti, että isovanhemman ja lapsenlapsen suhde joutuu murrokseen lapsiperheen eron myötä ja isovanhempi joutuu erotilanteessa määrittelemään roolinsa isovanhempana uudelleen.

Asiasanat: isovanhemmuus, ero, perhesuhteet, toimijuus, narratiivisuus

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO.....	5
2	ISOVANHEMMUUS ELÄMÄNVAIHEENA.....	7
	2.1 Demografinen näkökulma isovanhemmuudessa tapahtuneisiin muutoksiin	7
	2.2 Isovanhemmuutta Euroopan eri maissa	9
	2.3 Isovanhemman ja lapsenlapsen välisen suhteen erityispiirteet.....	10
	2.4 Isovanhemmuuden haasteet ja mahdollisuudet.....	12
	2.5 Sukupolvien välinen vuorovaikutus	14
3	ISOVANHEMPANA EROPERHEESSÄ.....	16
	3.1 Matrilineaarinen hyötyteoria eroperheen isovanhemmuutta selittämässä	16
	3.2 Perhesuhteet isovanhemman ja lapsenlapsen suhteen mahdollistajina ja rajoittajina	17
	3.3 Eron jälkeiset asumisjärjestelyt isovanhemman ja lapsenlapsen välisen suhteen muokkaajina.....	18
	3.4 Isovanhemman toimijuus lapsiperheen eron jälkeen.....	19
4	TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET.....	22
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	23
	5.1 Tutkimuskohde ja lähestymistapa	23
	5.2 Tutkimukseen osallistujat	25
	5.3 Aineiston keruu sekä kirjoitelmat tutkimusaineistona	25
	5.4 Aineiston narratiivinen analyysi	27

5.5	Tutkimuksen luotettavuus.....	30
5.6	Eettiset ratkaisut.....	31
6	KERTOMUKSIA EROPERHEEN ISOVANHEMMUUDESTA	33
6.1	Tarinatyypit 1 - eron etäännyttämät kertojat.....	33
6.2	Tarinatyypit 2 - eron lähentämät kertojat.....	37
6.3	Tarinatyypit 3 - erossa suhteen ennallaan säilyttäneet kertojat	40
7	ISOVANHEMMAN TOIMIJUUS EROPERHEESSÄ.....	42
7.1	Rajoitukset isovanhemman toimijuutta kaventamassa	42
7.2	Isovanhemmat aktiivisina toimijoina eroperheessä.....	44
7.3	Päämääränä lapsenlapsen parhaaksi toimiminen	47
7.4	Tasapainoilua odotusten, rajoitusten ja voimavarojen välillä.....	48
8	POHDINTA.....	49
8.1	Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset.....	49
8.2	Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimushaasteet.....	52

1 JOHDANTO

Kautta aikojen isovanhemmat ovat olleet tärkeä osa perheiden elämää ja isovanhemman roolia on pidetty yhtenä arvostetuimmista perherooleista. Nykyään lähes kaikilla suomalaisilla alle kouluikäisillä lapsilla on ainakin yksi isovanhempi elossa. Tämä on valtava muutos verrattuna aikaisempiin sukupolviin. (Rotkirch, Söderling & Fågel 2010.) Isovanhemmat ovat tänä päivänä myös terveempiä kuin aiemmin ja elävät pidempään kuin edeltävien sukupolvien isovanhemmat, jonka vuoksi isovanhemmuus elämänvaiheena koskettaakin yhä suurempaa osaa aikuisväestöstä (Maijala, Uusiautti & Määttä 2012).

Isovanhemmuus sekä isovanhempien roolit ovat muuttuneet huomattavasti aikojen saatossa. Yksi keskeisimmistä tekijöistä, joka on vaikuttanut isovanhemmuuden muotoutumiseen nykyaikana, on kasvanut avio- ja avoerojen määrä sekä isovanhempien itsensä että heidän aikuisten lastensa keskuudessa (Arber & Doyle 2012; Jokinen). Erotilanteessa monien ihmissuhteiden itsestäänselvyys murtuu, jonka vuoksi suhteet täytyy miettiä uudestaan (Castren, 2008). Råtkirchin ja Fågelin (2010) mukaan tämän päivän isovanhemmat osaavat jo lapsenlapsista haaveillessaan pelätä lapsen mahdollista eroa ja sitä, että he eron tullen menettävät yhteyden lapsenlapsiinsa. Pelko on varsin realistinen, sillä Suomessa lainsäädäntö ei määrittele isovanhempien oikeutta lapseen (Väestöliitto).

Eron jälkeistä isovanhemmuutta on tutkittu varsin vähän, vaikka aihe koskettaa isoa osaa väestöstä sekä Suomessa että muualla maailmassa. Olemassa oleva erotutkimus on keskittynyt pääasiassa hajonneen ydinperheen keskinäisiin suhteisiin ja niihin sisältyvään problematiikkaan (Deblaquiere ym. 2012). Tässä tutkimuksessa haluan laajentaa näkökulmaa eroperheen isovanhemmuuteen ja tutkia, millaisena eron jälkeinen isovanhemmuus näyttääytyy isovanhemmille heidän omien kokemustensa kautta. Haluan myös

ymmärtää millaisia kertomuksia eron jälkeiseen isovanhemmuuteen sisältyy ja millaiseksi isovanhemman toimijuus muotoutuu eron jälkeen. Tutkielmassani en tee eroa avio- ja avoeron välille vaan puhun sekä avo- että avioerosta yleisellä tasolla pelkästään erona. Tutkimusaineistoni koostuu kahdestatoista eroperheen isovanhemman kirjoitelmasta, jotka keräsin syksyllä 2015 ja keväällä 2016. Keräsin kirjoitelmat internetin keskustelupalstoja hyödyntäen jättämällä kirjoituspyynnön aiheesta useille eri keskustelupalstoille.

Ero on usein kipeä elämänvaihe ja se koskettaa monia ihmisiä myös hajonneen ydinperheen ympärillä. Erotilanteessa perheenjäsenet joutuvat sopeutumaan uuteen elämäntilanteeseen ja sen mukanaan tuomiin haasteisiin. Isovanhempien roolit saattavat muuttua eron yhteydessä ja eron myötä myös isovanhemman ja lapsenlapsen vällinen suhde voi muuttua. Tässä tutkimuksessa haluan nostaa isovanhempien äänen kuuluviin ja tuoda esille heidän kokemuksiaan eron jälkeisestä isovanhemmuudesta.

2 ISOVANHEMMUUS ELÄMÄNVAIHEENA

2.1 Demografinen näkökulma isovanhemmuudessa tapahtuneisiin muutoksiin

Perheet, kuten muutkin sosiaaliset instituutiot, muuttuvat ajan saatossa. Länsimaissa muutokset ovat kuluneina vuosikymmeninä olleet varsin nopeita ja merkittäviä. (Jokinen 2013.) Yhteiskunnan perhemuodot ovat moninaistuneet ja erilaiset perhemuotojen vaihtoehdot normalisoituneet (Nätkin 2003). Jokisen (2013) mukaan avioerojen yleistyminen sekä avoliittojen kasvanut suosio ovat näkyvin osa tätä muutosta. Erojen yleistyessä ja toisaalta myös uudelleenavioitumisen myötä, perhesuhteet ovat monimutkaistuneet. Tämän vuoksi monikerrokselliset perhesuhteet ovat vakiintuneet pysyväksi osaksi perheiden arkea ja koskettavat näin ollen läheisesti myös monen isovanhemman elämää.

Väestötiede eli demografia tarjoaa yhden tavan tarkastella perhemuodoissa tapahtuneita muutoksia. Teollistuneissa maissa on koettu viimeisen 150 vuoden aikana valtava demografinen muutos (Danielsbacka & Tanskanen 2010; Thompson 2014). Artikkelissaan "A Demographic Perspective on Family Change" (2014) Suzanne M. Bianchi tarkastelee tätä muutosta ensimmäisen ja toisen väestöllisen muuntumisen teorian kautta.

Ensimmäinen väestöllisen muuntumisen teoria käsittää nelivaiheisen mallin, jonka pääpiirteitä kaikkien maiden väestöt teollistuessaan noudattavat. Länsimaissa näiden vaiheiden läpikäyminen kesti yli kaksisataa vuotta. Ensimmäisessä vaiheessa sekä syntyvyys että kuolleisuus olivat korkeita. Seuraavassa vaiheessa kuolleisuus laski paremman ravinnon ja sekä terveydenhuollon kehityksen kautta. Kolmannessa vaiheessa kuolleisuus väheni edelleen ja myös syntyvyys kääntyi laskuun syntyvyyden säännöstelyn seurauksena. Neljännessä vaiheessa sekä syntyvyys että kuolleisuus olivat

vakiintuneet pieniksi (Bianchi 2014). Nykyhetken Suomessa elämme teorian neljännessä vaiheessa.

Toinen väestöllisen muuntumisen teoria puolestaan tarkastelee nopeiden perhemuutosten aikaa 1960-luvulta nykypäivään (Furstenberg 2015). Ensimmäisessä vaiheessa vuosina 1950-1965 avioerojen määrät kasvoivat, syntyvyys laski ja avioliittoja alettiin solmia aiempaa myöhemmin. Toisessa vaiheessa, 1970-luvun taitteessa avoliitot yleistyivät ja aviottomien lasten määrä kasvoi. Kolmannessa vaiheessa 1980-luvun puolivälistä eteenpäin avioerojen määrä tasoittui, mutta avoliitot yleistyivät uudelleenpariutumisen muotona. (Bianchi 2014.) Furstenberg (2015) lisää kolmanteen vaiheeseen myös lasten saamisen viivästymisen. Bianchin (2014) näkemyksen mukaan muutosten taustalla vaikuttaa etenkin individualistisen ajattelun lisääntyminen. Myös maallistuminen, naisten työssä käynnin lisääntyminen sekä miesten ja naisten välisen tasa-arvon kehittyminen ovat Bianchin mukaan osaltaan olleet vaikuttamassa esiteltyihin muutoksiin. Sarah Arber (2011) nostaa esille myös muutaman muun keskeisen muutoksen, jotka ovat heijastuneet sukupolvien väliseen yhteydenpitoon. Näitä ovat globalisaatio ja kansainvälinen muuttoliike sekä useamman sukupolven yhdessä asumisen vähentyminen.

Yllä esiteltyt perhemuodoissa tapahtuneet demografiset muutokset ovat väistämättä heijastuneet myös isovanhemmuuden muotoutumiseen nykyajassa. Keskimääräisen eliniän piteneminen on lisännyt huomattavasti sukupolvien yhdessä viettämää aikaa ja tätä kautta isovanhempien mahdollisuutta vaikuttaa lastenlastensa hyvinvointiin (Hurme & Metsäpelto 2004). Väestön ikääntyminen tarkoittaa myös sitä, että isovanhempien määrä on kasvussa, vaikkakin isovanhemmaksi tullaan keskimäärin vanhempana kuin aikaisemmin. Syntyvyyden alenemisen vuoksi isovanhemmilla on puolestaan vähemmän lapsia ja lapsenlapsia, jonka vuoksi he voivat panostaa enemmän yksittäisiin lapsenlapsiinsa. (Danielsbacka & Tanskanen 2010.)

Kasvanut avio- ja avoerojen määrä, on yksi merkittävimmistä demografisista muutoksista, joka on heijastunut isovanhemmukseen nykyajassa (Maijala ym. 2012). Joidenkin tutkijoiden mukaan erojen yleistymisen myötä isovanhempien merkitys korostuu (Harper & Ruicheva 2010; Attias-Donfut & Segalen 2002; Bengtson 2015). Bengtsonin (2015) mukaan joissain tapauksissa sukupolvien väliset suhteet voivat jopa korvata funktiot, jotka aiemmin ovat olleet ydinperheiden tehtäviä. Toisaalta ero voi myös etäännyttää isovanhempia lapsenlapsistaan lapsenlapsen asumisjärjestelyjen muuttuessa ja perheenjäsenten välisten ihmissuhteiden monimutkaistuessa eron myötä.

2.2 Isovanhemmuutta Euroopan eri maissa

Isovanhempian roolit ovat varsin moninaisia ja ne vaihtelevat omistautuneesta isovanhemmudesta täyteen isovanhemmudesta vetäytymiseen. (Attias-Donfut & Segalen 2002). Aassven, Meronon ja Pronzaton (2012) mukaan isovanhempien roolit vaihtelevat runsaasti myös eri maiden ja sosiaalijärjestelmien välillä. Heidän mukaansa eurooppalaiset isovanhemmat osallistuvat kaiken kaikkiaan hyvin vahvasti lastenlastensa elämään. Isovanhempien rooli on kuitenkin vahvempi Etelä-Euroopassa, jossa ei ole samanlaista julkista päivähoitojärjestelmää kuin esimerkiksi Pohjoismaissa. Etelä-Euroopassa isovanhemmat osallistuvat lastenlasten hoitoon usein päivittäin kun taas esimerkiksi Pohjoismaissa isovanhemmat osallistuvat lastenlasten hoitoon satunnaisemmin vanhempien tarpeen mukaan. Herlofson ja Hagestad (2012) ovatkin osuvasti sanoneet, että sosiaalidemokratian maissa isovanhemmat ovat vanhempien auttajia, kun taas Välimeren maissa he ovat lasten auttajia.

Aassven ym. (2012) tutkimuksesta käy myös ilmi, että isovanhempien saatavilla olo vaikuttaa lasten päätökseen hankkia lapsia etenkin Etelä-Euroopan maissa. Päätökseen hankkia lapsia vaikuttaa myös se, onko sisaruksilla lapsia ja osallistuvatko isovanhemmat heidän hoitoonsa. Mitä

enemmän isovanhemmilla on lapsenlapsia, sitä vähemmän he pystyvät osallistumaan yksittäisen lapsenlapsen hoitoon.

2.3 Isovanhemman ja lapsenlapsen välisen suhteen erityispiirteet

Lapsenlapsen syntymä on yleensä hyvin merkittävä tapahtuma isovanhemman elämässä (Rotkirch ym. 2010, 5). Useimmiten isovanhemmat kokevat lapsenlapsen syntymän positiiviseksi elämäntapahtumaksi (Maijala, Uusiautti & Määttä 2013). Maijalan ym. (2010) mukaan isovanhemmaksi tulo tarjoaa isovanhemmalle uuden mahdollisuuden rakastaa. Isovanhemman rooli koetaankin helpommaksi kuin vanhemman rooli, sillä isovanhemmuuteen ei liity samanlaista huolta ja pelkoa kuin vanhemman rooliin. Myös Rotkirch ym. (2010) ovat huomanneet saman eron isovanhemmuuden ja vanhemmuuden välillä. Heidän mukaansa isovanhempien rakkaus lapsenlasta kohtaan sisältää samanlaisen vahvan tunnesiteen kuten vanhempien rakkaus lapseen, mutta rakkaus lapsenlasta kohtaan on usein helpompaa ja ongelmattomampaa, eikä sisällä samalla tavalla vastuita ja velvollisuuksia kuin vanhemman ja lapsen välinen suhde. Leena Eräsaari onkin Rotkirchin ja Fågelin (2010) mukaan todennut osuvasti, että nainen äitinä ja nainen mummona voivat olla täysin toistensa vastakohtia, sillä siinä missä äidit kertovat väsymyksestään ja riittämättömyyden tunteistaan, niin mummot puolestaan kertovat ilon ja onnen tunteistaan.

Yleensä isovanhemmat myös arvostavat yhteydenpitoa lastenlastensa kanssa ja useimmat isovanhemmat tapaavatkin lapsenlapsiaan ainakin kerran kuukaudessa ja monesti useamminkin (Hurme & Westwrbäck 2010). Hurmeen (2006) mukaan isovanhemman sukupuoli vaikuttaa tapaamisten lukumäärään, sillä isoäidit tapaavat lapsenlapsiaan useammin kuin isoisät ja tämä koskee etenkin äidin puoleisia isovanhempia. Yhteydenpitoon vaikuttaa

myös se, kuinka kaukana isovanhemmat ja lapsenlapset asuvat toisistaan. Mitä kauempana toisistaan he asuvat, sitä vähemmän he tapaavat toisiaan kasvotusten ja sitä vähemmän he ovat myös yhteydessä puhelimen välityksellä. (Hurme & Westerback 2010.)

Hurmeen, Westerbackin ja Quadrellon (2010) tutkimuksen mukaan suomalaisten isovanhempien ja lastenlasten yhteydenpito tapahtuu yleensä kasvotusten. Lastenlasten kanssa puuhataan monenlaisia asioita; heidän kanssaan leivotaan, luetaan, askarrellaan, rakennetaan lumilinnoja, sukuloidaan, ulkoillaan, käydään uimassa ja retkillä sekä puuhaillaan muita arkisia asioita. Lastenlasten kanssa myös mökkeillään ja matkustetaan. (Fågel & Rotkirch 2010.) Yhdessäolon ohella isovanhemmat välittävät lapsenlapsilleen erilaisia taitoja ja perinteitä. Lastenlasten kasvaessa tapaamiset isovanhempien kanssa säilyvät säännöllisinä, vaikka tapaamisia voikin olla harvemmin kuin lasten ollessa pieniä (Attias-Donfut & Segalen 2002). Kaiken kaikkiaan isovanhemmat voivat olla perheille kullannarvoinen tuki antaessaan perheille aikaansa ja elämänviisauttaan. (Fågel & Rotkirch 2010.)

Isovanhemman ja lapsenlapsen välisen suhteen ylläpitäminen ei kuitenkaan aina ole helppoa globaalissa maailmassa. Nykyään yhä useammat ihmiset muuttavat maasta toiseen työn tai ihmissuhteiden perässä (Alitolppa-Niitamo & Säävälä 2010). Toisaalta vanhempien työt sekä ihmissuhteissa tapahtuvat muutokset voivat kuljettaa lapsenlapsia etäälle isovanhemmistaan myös valtion rajojen sisäpuolella. Alitolppa-Niitamon ja Säävälän (2010) mukaan isovanhemmuus liikkuvuuden maailmassa vaatiikin uudenlaista ajattelua ja kekseliäisyyttä, joilla valtioiden ja kulttuurien rajat ylitetään. Mitä kauemmin isovanhemmat ovat fyysisesti erossa lastenlasten elämästä, sitä haasteellisemmaksi yhteydenpito ja tunneyhteyden ylläpitäminen käyvät (Alitolppa-Niitamo & Säävälä 2010). Nykyteknologian ansiosta rajojen yli ulottuva isovanhemmuus voisi Alitolppa-Niitamon ja Säävälän (2010) mukaan onnistua paremmin kuin koskaan aiemmin. Hurmeen ym. (2015) tutkimuksen

mukaan isovanhemmat eivät kuitenkaan juurikaan hyödynnä nykyteknologiaa pitääkseen yhteyttä lapsenlapsiinsa. Heidän mukaansa olisikin tärkeää opastaa isovanhempia nykyteknologian käytössä ja myös lapsenlapset voisivat toimia isovanhempien opastajina. Myös eroperheiden näkökulmasta nykyteknologia tarjoaisi monia oivallisia tapoja ylläpitää isovanhemman ja lapsenlapsen suhdetta lapsiperheen eron jälkeen. Esimerkiksi Whatsapp-viestit tai Skype-puhelut voisivat olla helpottamassa isovanhempien ja lastenlasten yhteydenpitoa erotilanteessa, jolloin yhteiset tapaamiset saattavat harventua.

2.4 Isovanhemmuuden haasteet ja mahdollisuudet

Isovanhemmaksi tulo mielletään yleensä positiiviseksi elämäntapahtumaksi (Rotkirch ym. 2010). Melko usein isovanhemmat kokevat lapsenlapsen tuovan uutta sisältöä heidän elämäänsä ja monet tutkimukset myös osoittavat, että isovanhemmuus lisää isovanhempien tyytyväisyyttä omaan elämäänsä (esim. Hurme, Westerbacka & Quadrello 2010; Maijala ym. 2010; Drew & Silverstein 2007; Powdthavee 2011). Toisaalta tutkimukset osoittavat myös sen, että jos isovanhemmilta vaaditaan liikaa, heidän jaksamisensa ja voimavaransa joutuvat koetukselle, jolloin lapsenlapsen elämään osallistumisella voi olla myös haitallinen vaikutus isovanhemman terveyteen. Isovanhempien kannalta kohtuullinen osallistuminen lapsenlapsen elämään ja hoitoon näyttäisi siis olevan paras vaihtoehto. (Danielsbacka & Tanskanen, 2010, 223-224.)

Isovanhemmuuteen näyttää tutkimuksen valossa siis liittyvän sekä haasteita että mahdollisuuksia. Maijalan ym. (2015) tutkimuksen mukaan isovanhemmuuden haasteet liittyvät etenkin isovanhemman omaan hyvinvointiin (esimerkiksi terveyteen ja jaksamiseen), lastenlasten kasvatukseen sekä isovanhemman roolin omaksumiseen. Myös erojen lisääntyminen näyttää aiheuttavan haasteita isovanhemmuudelle, sillä erojen myötä

sukulaisuussuhteet yleensä monimutkaistuvat ja voivat tätä kautta muuttua haastavammiksi. Tämän lisäksi ajan löytyminen isovanhemmudelle näyttää olevan iso haaste, etenkin työssäkäyville isovanhemmille. Attias-Donfut ja Segalen (2002) nostavat isovanhemmuden haasteeksi myös sen, miten löytää sopiva tasapaino ja etäisyys sukupolvien väliselle vuorovaikutukselle. Myös May, Mason ja Clarke (2012) tunnistavat saman haasteen ja käyttävät siitä nimitystä isovanhemmuden paradoksi. Omat haasteensa isovanhemmudelle aineuttaa myös kahden eri suvun yhdistyminen, sillä isovanhempien välille saattaa syntyä kilpailua siitä, kummat saavat tai kummat joutuvat osallistumaan enemmän lapsiperheen elämään. (Attias-Donfut & Segalen 2002; Råtkirch & Fågel 2010, 46).

Onneksi isovanhemmuus ei kuitenkaan sisällä pelkkiä haasteita, vaan isovanhemmuus voi tarjota runsaasti myös iloa ja voimavaroja isovanhemman elämään. Maijala ym. (2015) löysivät tutkimuksessaan neljä eri kategoriaa, jotka kuvaavat isovanhemmuden tarjoamia voimavaroja. Näitä olivat henkiset, fyysiset, tiedolliset ja sosiaaliset voimavarat. Henkisiin voimavaroihin kuuluivat esimerkiksi ilon tuottaminen lapsenlapsille ja sitä kautta myös itselleen. Fyysiset voimavarat liittyivät peuhaamiseen ja harrastamiseen lapsenlapsen kanssa, jotka lisäsivät isovanhemman liikunnallisuutta ja elinvoimaa. Sosiaalisilla voimavaroilla tarkoitettiin isovanhempien ja lapsenlapsien viettämää aikaa yhdessä ja mahdollisuutta oppia tuntemaan oma lapsenlapsensa. Kognitiiviset resurssit puolestaan liittyivät kognitiivisiin taitoihin, joita isovanhemmat voivat oppia lapsenlapsiltaan, kuten esimerkiksi matkapuhelimen käyttö. (Maijala ym. 2015.)

Kehityopsykologi Erik H. Erikssonin (1980) mukaan ihminen kohtaa elämänkaarensa kahdeksan erilaista kehityskriisiä, joissa hän joutuu ratkaisemaan kehityshaasteita. Hänen mukaansa vanhuuden keskeisin kehityshaaste on minän eheyden ja yhtenäisyyden saavuttaminen. Minän eheydellä Eriksson tarkoittaa ihmiselle muodostuvaa käsitystä oman elämän

tarkoituksesta sekä omasta paikasta maailmassa. Isovanhemmuus voi omalta osaltaan olla tukemassa tämän vanhuuden kehityshaasteen ratkaisemista, sillä Maijalan ym. (2015) mukaan isovanhemmuus tuo uusia perspektiivejä isovanhemman elämään, se antaa uutta sisältöä elämään sekä antaa isovanhemmalle kokemuksen biologisesta jatkuvuudesta sukupolvien ketjussa. Uutta kasvavaa sukupolvea katsoessaan isovanhemman on helpompi hyväksyä oma ikääntymisensä ja sen aikaansaamat muutokset. (Maijala ym. 2015.) Näin ollen isovanhemmuus voi auttaa vanhuuden kehityshaasteen ratkaisemisessa ja tarjota väylän minän eheyden ja yhtenäisyyden saavuttamiseen.

2.5 Sukupolvien välinen vuorovaikutus

Sukupolvien välinen vuorovaikutussuhde on altis monenlaisille konflikteille. Attias-Donfutin ja Segalenin (2002) tutkimuksen mukaan konfliktit liittyvät erityisesti sukupolvien välisiin kasvatuskäsitteisiin, äidin ja isän puoleisten sukulinjojen väliseen kilpailuun siitä, kummalla on tärkeämpi asema lasten elämässä sekä sopivan etäisyyden ja tasapainon löytämiseen sukupolvien välillä. Myös May, Mason ja Clarke (2012) tunnistavat tämän isovanhempien tasapainoilun läsnäolon ja liiallisen puuttumisen välillä ja he käyttävät siitä nimitystä isovanhemmuuden paradoksi. Rotkirch ja Fågel (2010) puolestaan toteavat, että klassiset riidat sukupolvien välisissä suhteissa liittyvät isovanhempien suhteisiin miniän ja vävyn kanssa.

Arberin (2011) mukaan sukupolvien välillä voi olla neljäntyyppisiä virtoja; rahallisia tai materiaalisia, yhdessä asumista, lasten hoitamista ja perheen tukemista sekä vanhusten hoitamista ja tukemista. Arberin mukaan virtojen suunta voi vaihdella huomattavasti eri yhteiskunnissa. Suomessa sukupolvien välinen avunanto kulkee yleensä ”alaspäin” eli vanhemmat sukupolvet pyrkivät mahdollisuuksien mukaan auttaamaan nuorempiaan (Ratkirch & Fågel, 2010). Danielsbackan ym. (2013, 16) mukaan auttamistutkimuksissa on myös havaittu

selkeitä eroja eri sukupuolten sekä eri sukulinjojen välillä. Niiden mukaan naiset investoivat lapsiinsa miehiä enemmän jo raskauden ja imetyksen myötä. Samoin äidin puolen isovanhemmat investoivat lapsenlapsiin isän puolen isovanhempia enemmän. Näitä eroja sukupuolten ja sukulinjojen välillä on selitetty isyyden epävarmuudella. Äiti voi olla täysin varma sukulaisuudesta lapseensa, kun taas isä ei voi olla yhtä varma isyydestään. Isovanhempian osalta tämä tarkoittaa sitä, että ainoastaan äidinäiti voi olla täysin varma sukulaisuudestaan lapsenlapsensa kanssa. Tähän perustuen on oletettu, että äidinäidit investoivat lapsenlapsiinsa eniten. Danielsbackan ym. (2013) mukaan tämä oletus on saanut tukea myös useista empiirisistä tutkimuksista.

3 ISOVANHEMPANA EROPERHEESSÄ

Lapsiperheen eron jälkeistä isovanhemmuutta on tutkittu varsin vähän sekä Suomessa että muualla maailmassa. Lapsiperheiden erot ovat Länsimaissa kuitenkin varsin yleisiä ja näin ollen erot koskettavat myös suurta joukkoa isovanhempia. Deblaquieren ym. (2012) mukaan isovanhempien kokemukset eron jälkeisestä isovanhemmuudesta vaihtelevat suuresti. Joillekin isovanhemmille lapsen ero voi olla suuri helpotus, jos isovanhemman suhde miniään tai vävyyn on ollut ongelmallinen. Jotkut isovanhemmat voivat puolestaan eron jälkeen lähentyä lastenlastensa kanssa, kun taas toiset isovanhemmat kokevat tulevansa eristetyiksi lastenlastensa elämästä vanhempien eron myötä.

3.1 Matrilineaarinen hyötyteoria eroperheen isovanhemmuutta selittämässä

Matrilineaarinen hyötyteorian käsite nousi esille evoluutiobiologiasta 1950-luvulla. Teorian mukaan isoäidit voivat olla varmempia tyttäriensä äitiydestä kuin poikiensa isyydestä, jonka vuoksi he investoivat eniten tyttärenlapsiinsa. Teoria on saanut runsaasti tukea monista eri tutkimuksista (esim. Danielsbacka & Tanskanen 2010) ja se tunnetaan myös käsitteellä isoäitihypoteesi. (Sims & Rofail 2013.) Isoäitihypoteesi on keskeisessä roolissa myös monissa tutkimuksissa, jotka käsittelevät eroperheen isovanhemmuutta. Attias-Donfutin ja Segalenin (2002) mukaan lapsiperheen erotessa isän puolen isovanhemmat ovat suuremmassa riskissä joutua eristetyiksi lapsenlapsistaan. Sama havainto on tehty useissa muissakin eroperheen isovanhemmuutta käsittelevissä tutkimuksissa (esim. Deblaquiere, Moloney & Weston 2012; Doyle, O'Dwyer & Timonen 2010; Timonen & Doyle 2012).

Matrilineaarinen hyötyteoria on edelleen ajankohtainen teoria erotutkimuksessa, mutta nykytutkijat ovat alkaneet myös korostaa perheiden yksilöllisyyttä ja sitä, ettei matrilineaarinen lähestymistapa päde kaikkiin. Simsin ja Rofailin (2013) mukaan joidenkin isovanhempien kokemukset voivat olla jopa hyvinkin vastakkaisia matrilineaarisen hyötyteorian kanssa ja olisikin tärkeää ymmärtää isovanhemmuus aina omassa kontekstissaan ja ottaa huomioon perheiden moninaisuus.

3.2 Perhesuhteet isovanhemman ja lapsenlapsen suhteen mahdollistajina ja rajoittajina

Castrenin (2008) mukaan monien ihmissuhteiden itsestänselvyys murtuu erossa ja suhteet täytyy miettiä uudelleen eron jälkeen. Tutkimuksissa on havaittu, että se, millainen eroavan parin suhde on omiin vanhempiinsa ja appivanhempiinsa on yksi keskeinen tekijä, joka on vaikuttamassa siihen, millaiseksi isovanhemman ja lapsenlapsen välinen suhde muotoutuu eron jälkeen (Sims & Rofall, 2013; Westpal, Poortman & Van Der Lippe, 2015; Timonen & Arber 2012). Eroavan parin hyvät suhteet omiin vanhempiin ja appivanhempiin ylläpitävät myös isovanhemman ja lapsenlapsen välistä suhdetta. Tutkijat ovat havainneet, että etenkin eroperheen äidin suhde omiin vanhempiinsa ja appivanhempiinsa on keskeisessä roolissa isovanhemman ja lapsenlapsen välisen suhteen kannalta. Westpalin ym. (2015) mukaan äidit toimivat eräänlaisina portinvartijoina, jotka joko mahdollistavat tai estävät isovanhempien ja lastenlasten välisen yhteydenpidon eron jälkeen.

Myös eroavan pari keskinäinen suhde ja siinä esiintyvät ristiriidat voivat heijastua isovanhemman ja lapsenlapsen suhteeseen. Westphalin ym. (2010) mukaan vanhempien väliset ristiriidat voivat johtaa molemminpuoliseen

portinvartiointiin, jolloin molemmat vanhemmat pyrkivät kontrolloimaan ja vartioimaan ex-kumppanin ja tämän perheen osallistumista lapsen elämään. Toisaalta he havaitsivat tutkimuksessaan, että vanhempien väliset ristiriidat vaikuttavat äidin puoleisten isovanhempien yhteydenpitoon lapsenlapsen kanssa vain vähän, kun taas isän puolen isovanhemmat ovat suuremmissa vaarassa joutua eristetyksi lapsenlapsistaan vanhempien ristiriitojen vuoksi.

3.3 Eron jälkeiset asumisjärjestelyt isovanhemman ja lapsenlapsen välisen suhteen muokkaajina

Erotilanteessa vanhempien ja lasten asumisjärjestelyt usein muuttuvat. Westphalin, Poortmanin ja Van Der Lippen (2015) mukaan on yleisintä, että eron jälkeen lapset muuttavat äitinsä luokse asumaan. Toisaalta he kertovat myös vuoroasumisen kasvattaneen suosiotaan viime vuosina useissa maissa. Heidän mukaansa tämä voi hyödyttää etenkin isän puolen isovanhempia, jotka ovat suuremmissa riskissä joutua eristetyksi lapsenlapsistaan lapsiperheen eron jälkeen kuin äidin puolen isovanhemmat. Vuoroasumisen tarkkoja lukuja on hankala määrittää Suomessa, sillä virallisesti lapsi voi olla kirjoilla vain yhdessä osoitteessa.

Omassa tutkimuksessaan Westphal ym. (2015) halusivat ottaa selvää siitä, miten eron jälkeiset asumisjärjestelyt heijastuvat isovanhemman ja lapsenlapsen yhteydenpitoon. Heidän kvantitatiivinen tutkimuksensa oli varsin laaja, sillä tutkimusaineisto koostui 3842 satunnaisotannalla valitun hollantilaisvanhemman kyselyvastauksista. Kaikki tutkimukseen osallistuneet vanhemmat olivat eronneet vuonna 2010, eikä tutkimuksessa tehty eroa avo- tai avioeron välillä. Tutkimuksesta kävi ilmi, että lapsenlapsen ja isovanhemman yhteydenpito vaihteli suuresti eri asumisjärjestelyjen välillä. Äidin kanssa asuvat lapset olivat eniten yhteydessä äidin puolen isovanhempiin, kun taas isän kanssa asuvat lapset olivat eniten yhteydessä isän puolen isovanhempiin. Äidin kanssa asuvat lapset puolestaan olivat vähiten yhteydessä isän puolen isovanhempiinsa,

kun taas isän kohdalla tilanne oli päinvastoin. Heidän mukaansa nämä tulokset osoittavat, että eron jälkeisillä asumisjärjestelyillä on tärkeä vaikutus siihen, kuinka aktiivisesti isovanhemmat tapaavat lapsenlapsiaan eron jälkeen. Heidän mukaansa on kuitenkin tärkeää muistaa, että heidän tutkimuksensa keskittyi ainoastaan tapaamisiin, jotka tapahtuivat kasvotusten, eikä tutkimuksessa otettu lainkaan huomioon esimerkiksi puhelinsoittoja tai tekstiviestejä isovanhemman ja lapsenlapsen välillä. Tämän lisäksi he tähdentävät, että tutkimus koski ainoastaan hiljattain eronneita pariskuntia, jonka vuoksi tuloksia ei voida yleistää koskemaan perheitä, joiden erosta on kulunut jo pidempi aika.

Suomessa Kipinä ja Kyösti (2013) tutkivat omassa opinnäytetyössään sitä, miten aikuisen lapsen avioero vaikuttaa isovanhemmuuteen. Tutkielmaansa varten he teemahaastattelivat viittä isovanhempaa. Myös heidän tutkimuksestaan kävi ilmi, että eron jälkeiset asumisjärjestelyt aiheuttivat haasteita isovanhemman ja lapsenlapsen yhteydenpidolle eron jälkeen. Annalan ja Siukolan (2013) tutkielmaan osallistuneet kolme isovanhempaa puolestaan kokivat, että heidän suhteensa lapsenlapsiin oli säilynyt suhteellisen muuttumattomina eron jälkeen.

3.4 Isovanhemman toimijuus lapsiperheen eron jälkeen

Toimijuus on käsitteenä melko hajanainen ja se voidaan ymmärtää eri yhteyksissä eri tavoin. Johtavien toimijuustutkijoiden, Gielen ja Edlerin (1998, 10, 17) mukaan toimijuudella tarkoitetaan ajattelevaa, toimivaa ja tuntevaa subjektia, joka osallistuu aktiivisesti päätösten tekoon ja muokkaa omaa elämäänsä kohti tavoitteiden saavuttamista. Turner ja Stets (2005) puolestaan puhuvat agenttiivisuudesta, jolla he tarkoittavat yksilön kykenevyyttä vaikuttaa omiin tekemisiinsä. Toimijuuden avulla yksilö ikäänkuin ottaa paikkansa ympäröivässä maailmassa. Yksilön toimijuus vaihtelee riippuen erilaisista säännöistä ja sopimuksista, jotka voivat joko mahdollistaa tai rajoittaa yksilön toimijuutta. (Gordon 2005, 114.) Toimijuuteen vaikuttavat myös yksilölliset tekijät

kuten ikä ja sukupuoli (Aapola 2003, 108). Gordonin (2005, 117) mukaan myös yksilölliset resurssit, kuten koulutus, perhe ja varallisuus ovat asettamassa toimijoita erilaisiin rooleihin ja asemiin yhteiskunnassa. Hänen mukaansa toimijuuden käsitteeseen liittyy vahvasti myös vallan käsite, joka näkyy siinä, että joillakin yksilöillä on enemmän mahdollisuuksia rakentaa toimijuuttaan kuin toisilla.

Olemassa olevassa tutkimuskirjallisuudessa isovanhemman sukupuoli sekä sukulinja näyttävät keskeisinä tekijöinä, jotka vaikuttavat isovanhemman ja lapsenlapsen väliseen suhteeseen eron jälkeen (Amato & Cheadle 2005). Timosen ja Doylen (2012) mukaan isovanhemmat ja etenkin isän puolen isovanhemmat näyttävät tutkimuskirjallisuudessa usein olosuhteiden uhreina, jotka eivät voi vaikuttaa siihen, millaiseksi heidän suhteensa lapsenlapsen kanssa muodostuu eron jälkeen. Timonen ja Doyle haluavat (2012) haastaa tämän yksipuolisen kuvan eron jälkeisestä isovanhemmudesta ja ottavat tarkastelun kohteeksi isovanhemman toimijuuden lapsiperheen eron jälkeen. Heidän tutkimuksensa mukaan eroperheiden isovanhemmat voivat olla aktiivisia ja dynaamisia toimijoita, jotka omalla toiminnallaan pyrkivät muokkaamaan ja ylläpitämään suhdettaan lastenlasten kanssa. Heidän mukaansa isovanhemmat myös pyrkivät aktiivisesti kompensoimaan niitä menetyksiä, joita erosta on koitunut aikuiselle lapselle ja lapsenlapsille. Toisaalta isovanhemmat tekevät myös rajanvetoa sen suhteen, kuinka paljon he auttavat ja tukevat perhettä.

Timonen ja Doyle (2012) ovat samaa mieltä aiemman tutkimuskirjallisuuden kanssa siitä, että keskimmäisen sukupolven rooli isovanhemman ja lapsenlapsen suhteen mahdollistajana on merkittävä, mutta se ei heidän mukaansa kuitenkaan kokonaan määrittele sitä millaiseksi isovanhemman ja lapsenlapsen suhde muotoutuu eron jälkeen. Jotkut isovanhemmat pystyvät aktiivisen toimintansa tuloksena säilyttämään hyvän suhteen aikuisen lapsen ex-puolisoon, vaikka eronneen pariskunnan välit olisivatkin riitaiset. Erityisesti he korostavat isän puolen isovanhempien roolia

sen suhteen, millaiseksi isän suhde muodostuu lapsiinsa eron jälkeen. Isän puolen isovanhemmat voivat omalla toiminnallaan olla tukemassa isän ja lasten suhteen säilymistä läheisenä ja sitä kautta koko isän puolen suvun säilymistä läheisenä eroperheen lasten kanssa.

4 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Eroperheen isovanhemmuutta on tutkittu Suomessa ja muualla maailmassa varsin vähän, mikä on hyvin yllättävää, sillä Suomessa lähes puolet solmituista avioliitoista päättyy eroon (Väestöliitto) ja avioliitot puolestaan päättyvät kolme kertaa yleisemmin kuin avioliitot (Söderling, 2010, 15). Näin ollen avo- ja avioerot ja niiden seuraukset koskettavat hyvin suurta osaa väestöstä.

Olemassa olevan erotutkimuksen keskiössä ovat olleet eronneet puoliset sekä heidän lapsensa. Omassa tutkimuksessani haluan laajentaa näkökulmaa eroperheiden isovanhempiin ja tuoda esiin isovanhempien kokemuksia eron jälkeisestä isovanhemmuudesta, jotka aiemmassa tutkimuksessa ovat jääneet paitsioon. En tee tutkimuksessani eroa avio- ja avoeron välille, sillä näen eron yleisesti elämäntapahtumana, jonka seurauksena perheen ja lähisuvun sisäiset vuorovaikutussuhteet muuttuvat riippumatta siitä, onko kyseessä avoero tai avioero.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kuvailla, millaisia tarinoita eron jälkeiseen isovanhemmuuteen sisältyy ja millaista isovanhemman toimijuus on eron jälkeen. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Millaisia tarinoita eron jälkeiseen isovanhemmuuteen sisältyy?
2. Millaisena isovanhempien toimijuus näyttäytyy lapsiperheen eron jälkeen?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tutkimuskohde ja lähestymistapa

Tutkimukseni on luonteeltaan laadullinen tutkimus. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on ymmärtää ja kuvata tutkittavaa ilmiötä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2003 168). Laadullisia aineistoja voivat olla esimerkiksi erilaiset haastattelut, henkilökohtaiset päiväkirjat, omaelämäkerrat tai yleisönosastokirjoitukset (Eskola & Suoranta 2005 15). Laadullisen tutkimuksen ensisijainen tavoite on yleensä tutkittavien oman näkökulman esille nostaminen. Hakalan (2001 17) mukaan laadullinen tutkimus voi tällöin antaa äänen sellaiselle toimijaryhmälle, jolla sitä ei ole aiemmin ollut. Tässä tutkimuksessa eroperheen isovanhemmat ovat toimijaryhmä, joiden äänen haluan nostaa kuuluviin tutkimuskentällä. Eroperheiden isovanhempien kokemuksia on voinut lukea lehtien keskustelupalstoilta ja nettifoorumeilta, mutta akateemisessa maailmassa eroperheiden isovanhemmat ovat valitettavasti jääneet paitsioon.

Tutkimukseni metodologiset lähtökohdat pohjaavat narratiiviseen lähestymistapaan. Narratiivisella lähestymistavalla tarkoitetaan tutkimussuuntausta, jossa tutkijan huomio kiinnittyy kertomuksiin tiedon välittäjinä ja rakentajina. Narratiivinen lähestymistapa liitetään usein konstruktivistiseen tietokäsitykseen, jonka mukaan ihmiset itse rakentavat eli konstruoivat oman todellisuutensa. Yhtä kaikille yhteistä todellisuutta ei siis ole olemassa, vaan ennemminkin eri tavoin ihmismielissä ja sosiaalisessa vuorovaikutuksessa rakentuvia todellisuuksia. (Heikkinen 2001 119.)

Polkinghornen (1995 6-8) mukaan narratiivinen tutkimus voidaan jakaa käsittelytapana kahteen eri kategoriaan, jotka ovat narratiivien analyysi ja narratiivinen analyysi. Ne ovat hänen mukaansa hyvin erilaisia narratiivisen tutkimuksen tapoja. Narratiivien analyysi pyrkii luokittelemaan kertomukset eri luokkiin esimerkiksi tapaustyyppien avulla, kun taas narratiivisessa analyysissä

on kyse uuden aineiston tuottamisesta tutkimusaineiston kertomusten perusteella.

Muutamien viime vuosikymmenen aikana narratiivinen tutkimussuuntaus on laajentunut voimakkaasti etenkin sosiaalitieteissä. Voidaankin jopa puhua narratiivisesta käänteestä sosiaalitieteissä (esim. Holstein & Gubrium 2012; Atkinson & Delamont 2006; Andrews, Squire & Tamboukou 2008.) Eri tieteenaloilla narratiivisen lähestymistavan taustana olevat näkemykset vaihtelevat, mutta yhteistä niille kaikille on kiinnostus yksittäisen ihmisen ainutkertaisiin elämäkokemuksiin. (Syrjälä 2001 204). Tutkimusotteeltaan narratiivinen lähestymistapa on hyvin väljä ja moninainen. Se ei tarjoa yhtä valmista mallia tutkimusaineiston lähestymiseen, vaan sen sisälle mahtuu monia erilaisia tapoja kerätä, prosessoida ja analysoida aineistoa (Squire, Andrews & Tamboukou 2008 1.)

Narratiivisuuden käsitteelle ei ole olemassa vakiintunutta suomennosta, mutta usein käsitteitä narratiivi, tarina ja kertomus käytetään väljästi toistensa synonyymeinä (Heikkinen 2001 116.) Erilaisia narratiivejä voivat olla esimerkiksi elämäntarinat, haastattelutekstit, päiväkirjat tai kirjeet (Syrjälä 2001 213.) Myös media tarjoaa aineistoa narratiivisen analyysiin lähteeksi (Eslola & Suoranta 2005 24). Tutkimusaineistona narratiivisessa tutkimuksessa ovat narratiivit. Syrjälän (2001 213) mukaan narratiivit ovat kertomuksia, joissa on alku, loppu sekä juoni. Heikkinen (2001) puolestaan ei aseta yhtä tarkkoja kriteereitä narratiiveille. Hänen mukaansa narratiivit voidaan ymmärtää myös väljemmin ja yksinkertaisemmin millaisena tahansa kerrontaan perustavana aineistona. Tällöin aineistolle ei aseteta selkeitä vaatimuksia eheiden ja juonellisten kertomusten tuottamisesta.

Narratiivejä tutkittaessa on tärkeää ottaa huomioon, että kertoja suuntaa kertomuksensa aina yleisölleen ja muotoilee kertomaansa sen mukaan, mitä on valmis kuulijoilleen kertomaan. Narratiivi on siis aina valikoinnin tulos, eikä se näin ollen voi heijastaa todellisuutta peilin tavoin. Narratiivit ovat täynnä

henkilökohtaisia tunteita, merkintöjä ja tulkintoja, jotka tekevät siitä ainutkertaisen näkökulman kertojansa elämään. (Hinchman 1997.)

Tässä tutkielmassa narratiivinen lähestymistapa näkyy sekä aineiston keruussa että aineiston analysoinnissa. Keräämäni kirjoitelmat ovat kirjoittajien omaelämäkertoja heidän omista kokemuksistaan eroperheen isovanhempina. Eskolan ja Suorannan (2005 122) mukaan elämäkertojen keskeinen anti on siinä, että niissä näkyy ihmisten välittömät kokemukset elämästään ilman haastattelijan ja haastateltavan välistä interaktiota. Heidän mukaansa tätä autenttisuutta olisi tärkeä varjella elämäkertoja analysoidessa.

5.2 Tutkimukseen osallistujat

Tutkimukseeni osallistui 12 eroperheen isovanhempaa. Heistä kymmenen oli naisia ja kaksi miehiä. Iältään tutkittavat olivat 54-82-vuotiaita. Kahdesta kirjoitelmasta tutkittavan ikä ei käynyt ilmi. Tutkittavista viisi oli isänäitejä, kaksi isänisiä ja viisi äidinäitejä. Osalla isovanhemmista oli kulunut jo parikymmentä vuotta aikuisen lapsen erosta, kun taas toisilla isovanhemmilla aikuisen lapsen erosta oli kulunut vasta hetki ja eron jälkeinen elämä oli vasta hiljalleen muotoutumassa. Myös lastenlasten iät vaihtelivat kirjoitelmien kirjoitushetkellä suuresti. Nuorimmat lapsenlapset olivat vasta vauvoja ja vanhimmat jo aikuisia. Erojen ajankohtat erosivat myös toisistaan. Jotkut erot olivat tapahtuneet jo raskausaikana, kun taas toisten kohdalla vanhemmat olivat eronneet lasten ollessa isompia. Suurin osa lapsiperheiden vanhemmista oli kuitenkin eronnut pikkulapsivaiheessa.

5.3 Aineiston keruu sekä kirjoitelmat tutkimusaineistona

Tässä tutkimuksessa eroperheen isovanhempien kokemuksia pyrittiin saamaan selville kirjoitelmien avulla. Keräsin tutkimusaineistoni syksyllä 2015. Laadin

aluksi kirjoituskutsun (LIITE 1), jossa kutsuin eroperheiden isovanhempia kirjoittamaan vapaamuotoisia kirjoitelmia kokemuksistaan eroperheen isovanhempana. Liitin kirjoituskutsuun muutamia kysymyksiä kirjoitustyön helpottamiseksi sekä pyysin isovanhempia kertomaan itsestään muutamia taustatietoja. Laitoin kirjoituskutsun kolmen aikakausehden, Kodin Kuvalehden, ET-lehden sekä Me Naisten keskustelupalstoille internetissä. Kyseisten lehtien keskustelupalstoilla on useita eri aihepiirejä joissa rekisteröityneet käyttäjät käyvät keskusteluita monista eri aiheista. Valitsin kunkin lehden keskustelupalstalta tutkimukseeni sopivan aihealueen ja liitin kirjoituskutsuni kyseisen aihealueen alle uudeksi aiheeksi.

Edellä mainitut aikakauslehdet mielletään monesti naistenlehdiksi, jonka vuoksi pidin epätodennäköisenä, että tavoittaisin miespuolisia kirjoittajia tämän väylän kautta. Tämän vuoksi kaipasin muita väyliä tavoittaa eroperheiden isoisiä. Otin yhteyttä Suomen Isovanhemmat ry:hyn sekä Mannerheimin lastensuojeluliittoon. Suomen Isovanhemmat ry lupautui laittamaan kirjoituskutsuni nettisivuilleen ja Mannerheimin lastensuojeluliitto puolestaan antoi minulle luvan laittaa kirjoituskutsuni heidän facebook-sivulleen. Tämän lisäksi laitoin kirjoituskutsun suomi 24 -sivustolle, jossa on erillinen osio isovanhempien jutuille.

Kirjoitelmia saapui yhteensä kymmenen kappaletta ja ne lähetettiin sähköpostiosoitteeseeni, jonka loin aineistonkeruuta varten. Kirjoitelmat olivat pituudeltaan 1-5 sivua. Näiden kymmenen kirjoitelman lisäksi sain kaksi kirjoitelmaa opiskelukontaktieni kautta, joten kaiken kaikkiaan kirjoitelmia saapui 12 kappaletta.

Kirjoitelmat tarjosivat minulle oivan tavan tavoittaa isovanhempia ympäri Suomen, mikä olisi ollut haastavampaa esimerkiksi haastattelun avulla. Tarinankerronta myös soveltui hyvin eroperheen isovanhemmuuden tutkimiseen. Ero on usein kipeä prosessi sekä eronneelle perheelle että sen lähipiirille. Murtorinteen (2011) mukaan kirjoittaminen on monille ihmisille

luonteva tapa kertoa henkilökohtaisesta tai sensitiivisestä aiheesta. Hänen mukaansa tarinankerronta voi jopa tarjota terapeuttisen tavan käsitellä vaikeaa elämäntapahtumaa, sillä kirjoittessaan ihminen samalla jäsentää omaa elämäänsä ja sen tapahtumia.

5.4 Aineiston narratiivinen analyysi

Eskolan ja Suorannan (2005 162) mukaan laadullisen aineiston analysoinnin alkuvaiheessa tutkija joutuu sietämään epätietoisuutta siitä, mitä aineiston kanssa pitäisi tehdä. Oma analyysini lähti liikkeelle aineistoon tutustumisesta ja sen lukemisesta useaan kertaan. Lukiessani hahmotin myös aineistosta keskeisiä teemoja ja sisältöjä, jotka toistuivat kirjoitelmissa.

Jo ensimmäisellä lukukerralla huomasin yhden kirjoitelman eroavan muista. Tämä isoisän lähettämä kirjoitelma koostui kahdesta valtakunnalliseen sanomalehteen osoitetusta mielipidekirjoituksesta. Tämä isoisän kirjoitelma ei siis ollut syntynyt vastauksena kirjoituskutsuuni, vaan isoisä halusi mielipidekirjoitustensa välityksellä tuoda esille kokemuksiaan eron jälkeisestä isovanhemmuudesta. Kirjoitelmalla ei myöskään ollut tarinalle tyypillistä juonen kaarta alkuineen ja loppuineen. Aluksi pohdin tämän kirjoitelman pois jättämistä aineistostani, mutta päädyin kuitenkin pitämään kirjoitelman osana tutkimusaineistoani, sillä se tarjosi tietoa isovanhemman kokemuksia eroperheen isovanhemmuudesta ja toi esille arvokasta miesnäkökulmaa aiheeseen. Tukeuduin myös Heikkisen (2001) väljempään näkemykseen narratiivin olemuksesta, jonka mukaan narratiivi voidaan yksinkertaisimmillaan nähdä minä tahansa kerrontaan perustuvana aineistona, jolloin aineistolle ei aseteta selkeitä vaatimuksia eheidän ja juonellisten kertomusten tuottamisesta.

Aineistoon perehtymisen jälkeen jatkoin narraaiivista analyysiani tekemällä kirjoitelmista juonitiivistelmät Fraserinn (2004) esimerkkiä mukaillen. Aineiston analysoinnissa on tärkeää vaalia aineiston autenttisuutta (Eskola ja

Suoranta (2005 122), jonka vuoksi tein juonitiivistelmät käyttämällä suoria lainauksia kirjoitelmista. Näin kirjoittajan oma ääni säilyi autenttisena myös tiivistelmässä. Tiivistelmien tekemisen jälkeen otsikoin kirjoitelmat niiden ydinsisällön mukaan. Juonitiivistelmien tekeminen auttoi minua hahmottamaan kirjoitelmista niiden oleellisen sisällön ja otsikointi puolestaan auttoi tiivistämään kirjoitelmien sisällön ja ydinajatuksen yhteen lauseeseen.

Tiivistelmiä tehdessäni ja kirjoitelmia otsikoidessani huomasin, että kirjoitelmissa toistuvat tietyt perustapahtumat. Jatkoinkin analyysiani teemoittelulla, jossa aineistosta poimitaan yhdistävät ja erottavat tekijät ja yhdistetään ne omiksi teemoikseen (Eskola & Suoranta 1998 174-175). Teemoittelussa seurasin Mykkäsen (2010 56) esimerkkiä ja merkitsin tarinat vaakatasoisella, nousevalla ja laskevalla nuolella sen mukaan, miten tarinan juonenkaari kulki. Vaakatasoinen nuoli merkitsi isovanhemman ja lapsenlapsen suhteen ennallaan pysymistä eron jälkeen, ylöspäin nouseva nuoli puolestaan viittasi isovanhemman ja lapsenlapsen suhteen lähentymiseen eron jälkeen ja laskeva nuoli puolestaan tarkoitti isovanhemman ja lapsenlapsen suhteen etäännyttämistä keskimmäisen sukupolven eron jälkeen.

Näiden teemojen ympärille hahmoittelin kolme erilaista tarinatyyppejä; eron etäännyttämät kertojat, eron lähentämät kertojat sekä kertojat, joiden isovanhempi-lapsenlapsi -suhteeseen ero ei näyttänyt merkittävästi vaikuttaneen. Tämän jälkeen rakensin kustakin tarinatyypistä yhden mallitarinan tarinatyypin sisältämien kertomusten pohjalta. Mallitarinoihin kokosin kustakin tarinatyypistä sen keskeiset sisällöt ja teemat. Vaihtoehtoisesti olisin voinut valita mallitarinoiksi myös yhden juonitiivistelmän kustakin tarinatyypistä, mutta totesin, että kertoja saatettaisiin tällöin tunnistaa juonitiivistelmästä, joten päädyin rakentamaan mallitarinat useampien kertomuksia yhdistellen.

TAULUKKO 1. Kirjoitelmien tarinatyypit ja niiden piirteet

TARINATYYPPI	KIRJOITELMAT	PIIRTEET
Eron lähentämät kertojat	K5, K11, K12	-suhde lähentynyt eron myötä -kertojat äidin puolen isovanhempia -isovanhemmat osallistuvat tiiviisti lastenlasten elämään -isovanhemmat henkisenä ja fyysisenä tukena lapsiperheelle
Eron etäännyttämät kertojat	K2, K3, K4, K7, K8, K9, K10	-ero etäännyttänyt isovanhempia lapsenlapsista -isovanhempien ja lastenlasten tapaamisia ja viestintää rajoitetaan -vieraannuttaminen vahvasti läsnä -isovanhempien turhautuneisuus, suru ja pelko ovat läsnä kirjoitelmissa
Erossa suhteen ennallaan säilyttäneet kertojat	K1, K6	- Ei merkittäviä muutoksia isovanhemman ja lapsenlapsen suhteessa -isovanhemmat tärkeä henkinen ja fyysinen tuki lapsiperheelle

Tarinatyyppeiden lisäksi keskityin analyysissäni siihen, millaista toimijuutta isovanhempien kirjoitelmat ilmentävät. Toimijuuden analysoimiseen

sovelsin McLeanin, Gilliganin ja Sullivanin (Gordon 2005 121) kehittämää menetelmää, jossa koodataan haastatteluista minä-ilmaukset. Myös Mykkänen (2010) on hyödyntänyt omassa väitöskirjatutkimuksessaan samaa menetelmää. Poimin kirjoitelmista minä-ilmaukset, jotka yhdistyivät johonkin verbiin ja yhdistin ilmaukset minä -ilmaisujen ketjuksi. Tämän jälkeen rajasin vielä minä -ilmauksista pois ne, joissa kertojien toimijuus ei kohdistunut suoraan lapsenlapsiin, vaan esimerkiksi eroperheen vanhempiin. Jätin jäljelle ne minä -ilmaukset, joissa toimijuus kohdistui suoraan isovanhempana toimimiseen.

Rajaamisen jälkeen luin minä-ketjuja useaan kertaan läpi ja lukukertojen lomassa minä -ilmauksista alkoi nousta esiin toimijuuden erilaisia teemoja. Yksi keskeisimmistä esille nousseista teemoista kirjoitelmissa oli isovanhemman toimijuuden rajoittaminen, joka toistui hyvin monissa minä-ilmauksissa. Tämän lisäksi kirjoitelmista nousivat esille seuraavat teemat; isovanhemman aktiivinen toimijuus, toimijuuden tasapainoilu odotusten, rajoitusten ja omien voimavarojen välillä sekä toimijuus, jonka päämääränä on lapsenlapsen parhaaksi toimiminen. Värikoodasin kuhunkin yllämainittuun toimijuuden teemaan liittyvät minä-ilmaukset alleviivaamalla ne erivärisillä kynillä. Jotkut ilmaukset sopivat useampaan eri teemaan, jolloin alleviivasin ilmauksen useammalla eri värillä. Isovanhemman toimijuuden rajoittamiseen liittyvät minä-ilmaukset sisälsivät usein kieltosanoja, jotka verbiin yhdistettynä toivat esille, mitä kaikkea eroperheen isovanhemmat eivät saaneet tehdä suhteessa lapsenlapsiinsa.

5.5 Tutkimuksen luotettavuus

Luotettavuuden arviointi on aina keskeinen osa tutkimusprosessia. Laadullisessa tutkimuksessa ei voida määrällisen tutkimuksen tavoin arvioida mittarin tai muun vastaavan tutkimusvälineen luotettavuutta, jolloin laadullisen tutkimuksen arviointi tiivistyy kysymykseksi tutkimusprosessin luotettavuudesta. Tutkimusprosessin luotettavuuden arviointi puolestaan

pohjautuu tutkijan avoimeen subjektiiviteettiin ja sen myöntämiseen, että tutkija on oman tutkimuksensa keskeinen työväline. Laadullisessa tutkimuksessa pääasiallinen luotettavuuskriteeri onkin tutkija itse. (Eskola & Suoranta 1998 210-211.) Tässä tutkimuksessa pyrin varmistamaan tutkimuksen luotettavuuteen raportoimalla tutkimusprosessin kulkua avoimesti ja yksityiskohtaisesti sekä refleктоimalla omaa toimintaani tutkijana kriittisesti.

Keräsin tutkimusaineistoni sähköpostitse syksyllä 2015 ja keväällä 2016. Sähköisen kommunikaation etuna haastattelutilanteeseen verrattuna voidaan pitää sitä, että sähköpostiviestinnässä haastattelutilanteen mahdolliset haittatekijät vähenevät. Visuaaliset ja ei-verbaaliset tekijät, jotka todellisessa vuorovaikutustilanteessa määrittelevät keskustelukumppaneiden valtasuhteita, eivät ole läsnä sähköisessä kommunikaatiossa. Näin ollen esimerkiksi haastateltavan ja tutkijan sukupuoli, ikä ja etninen tausta eivät määritä vuorovaikutusta yhtä voimakkaasti kuin kasvotusten tapahtuvassa kommunikaatiossa. (Kuula 2006 174.)

On tärkeää kuitenkin muistaa, että narratiivisessa tutkimuksessa tarinoiden todellisuuspohjaa ei koskaan voida pitää varmana. Hännisen (1999) mukaan tutkijan eettisenä velvollisuutena on kuitenkin pyrkiä luottamaan siihen, että tarina on kertojalleen tosi. Näin ollen narratiivisessa tutkimuksessa ei ole tarkoitus saada selville objektiivista totuutta vaan saada selville tutkittavan oma tulkinta hänen elämäntapahtumiinsa perustuvista asioista.

5.6 Eettiset ratkaisut

Kuulan (2006 34-35) mukaan tutkimusetiikan tulee läpäistä koko tutkimusprosessi noudattaen hyvää tieteellistä käytäntöä, johon kuuluvat muun muassa tiedeyhteisön tunnustamien toimintatapojen noudattaminen, avoimuus tutkimustulosten julkaisemisessa, muiden tutkijoiden työn kunnioittaminen

sekä tutkimuksen suunnittelun, toteutuksen ja raportoinnin yksityiskohtaisuus. Myös Eskola ja Suoranta (1998 52) toteavat, että tutkimusta tehdessään tutkija joutuu pohtimaan monia eettisiä kysymyksiä aineiston hankintaan ja analysointiin liittyen.

Yksi keskeinen osa tutkimuksen etiikkaa on tutkittavien yksityisyyden suojeleminen (Kuula 2006). Kerroin kirjoituskutsussani, että tutkimukseen osallistuvia kirjoitelmia käsitellään luottamuksellisesti ja tutkimustulokset raportoidaan siten, ettei yksittäistä kirjoittajaa tai kirjoitelmissa mainittuja henkilöitä pystytä tunnistamaan. Varmistaakseni tämän jätin tutkielmasta pois kirjoitelmissa mainitut kansallisuudet, lastenlasten sukupuolen sekä muut kirjoitelmissa esiin tulleet tunnistetiedot (esim. maantieteellinen sijainti), jotka olisivat saattaneet paljastaa kirjoittajan ja hänen läheistensä henkilöllisyyden. Kirjoitelmat lähetettiin minulle suoraan sähköpostiin (jonka olin perustanut pelkästään tekstien vastaanottamista varten), jolloin ne eivät päätyneet kenenkään ulkopuolisen tietoon. Kirjoitelmat myös hävitettiin asianmukaisesti tutkimusprosessin päätyttyä.

Tein tutkimusaineistoni kirjoitelmista myös juonitiivistelmät, joihin tiivistin kunkin kirjoitelman keskeisen sisällön. En kuitenkaan laittanut juonitiivistelmiä tutkimukseni liitteeksi, kuten olin alunperin aikonut tehdä, vaan jätin ne kokonaan pois, sillä halusin näin suojella tutkittavien henkilöllisyyttä. Kirjoittavat avasivat teksteissä ajatuksiaan erittäin herkistä ja kipeistä aiheista, joten oli ehdottoman tärkeää säilyttää heidän anonymiteettinsä ja varmistaa se, ettei heitä pystyisi aineistopätkistä tunnistamaan.

6 TARINOITA EROPERHEEN ISOVANHEMMUUDESTA

6.1 Tarinatyyppi 1 - eron etäännyttämät kertojat

Mallitarina eron etäännyttämästä kertojasta

Lapsenlasteni vanhemmat erosivat runsaat pari vuotta sitten. Suhde lapsenlapsiini oli ennen lämmin, sellainen normaali. Lapset tykkäsivät touhuta kanssani kaikenlaista, kun kävin heillä. Kun poikani ilmoitti minulle erosta, se oli minulle surullinen asia. Niin kauan kuin poika oli yhdessä lastenlasten äidin kanssa, sain olla mukana lastenlasteni elämässä. Nyt en saa pitää lapsenlapsiini yhteyttä normaalisti. En saa esimerkiksi soittaa heille merkkipäivinä. En saa myöskään lähettää kortteja tai lahjoja heille. Lastenlasten äiti hankaloitti myös lasten ja isän välistä yhteydenpitoa, joten heidän tapaamisetkin jäivät vähiin. On ollut tuskaista nähdä ja kokea, mitä äiti voi tehdä yrittäessään estää lapsenlapsia tapaamasta isovanhempiaan. Lapsenlapset ovat vieraantumassa, kun minulla ei ole mahdollisuutta tavata heitä kuin satunnaisesti. Tunnen suunnatonta ikävää, kun en pääse elämään lastenlasteni kanssa yhteistä elämää.

Tämä tarinatyyppi on aineiston yleisin ja siihen kuuluu yhteensä seitsemän kirjoitelmaa (K2, K3, K4, K7, K8, K9, K10) aineistosta. Yksi kertojista on äidinäiti, kaksi isänisiä ja loput neljä isänäitejä. Kuusi seitsemästä tarinatyyppin kertojasta on siis isän puolen isovanhempia ja ainoastaan yksi kertojista on äidin puolen isovanhempi. Isovanhemman ja lapsenlapsen suhteen etäännyminen erossa liittyy tässä aineistossa siis vahvasti isän puoleisiin isovanhempiin. Yksi isänäideistä kertoo tarinassaan poikansa kahdesta eroon päättyneestä parisuhteesta, joista molemmista on syntynyt yksi lapsi. Isänäiti on etäännyntynyt erojen myötä molemmista lapsenlapsistaan, jolloin tämä yksi kertomus sisältää siis oikeastaan kaksi erillistä tarinaa eron jälkeisestä isovanhemmudesta.

Kertojat nostavat keskeiseksi isovanhemman ja lapsenlapsen suhteen etääntymistä selittäväksi tekijäksi vieraannuttamisen, jota he ovat kokeneet lapsensa ex-kumppanin taholta. Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen (2018) mukaan vieraannuttaminen on toimintaa, jonka tavoitteena on saada lapsi vieraantuneeksi toisesta vanhemmasta eli rikkoa lapsen suhde toiseen vanhempaan. Vieraannuttamisen kohteena voivat joko suoraan tai epäsuorasti olla myös ex-kumppanin puoleiset isovanhemmat.

Tarinatyyppin kirjoitelmia sävyttävät voimakkaasti myös isovanhempien surun, kaipauksen ja tuskan tunteet siitä, että suhde lapsenlapsiin on etääntynyt vanhempien eron myötä. Joskus isovanhemman ja lapsenlapsen edellisestä tapaamisesta on ehtinyt kulua jo useampi vuosi, kuten kirjoittaja 2 (isänisä) kertoo. ”Olisi kahden vuoden jälkeen ilo tavata myös toista lastenlasta, toista saamme silloin tällöin tavata, kun hän saa olla isänsä kanssa sovittun ajan, mikäli (-) äiti ei sitä estä.” Isänisä tuntee suurta vihaa tilanteesta ja toivoo lainsäädännön puuttuvan systemaattiseen vieraannuttamiseen.

Kirjoittaja 7 (isänäiti) suree tarinassaan sitä, ettei ole poikansa eron takia pystynyt luomaan yhteyttä lapsenlapsensa.

Suru on ollut menettämisestä suuri ja ikävä on ollut kova. (-) Tämä on vaikeaa minulle, mutta olen hyväksynyt oman tilanteeni, sillä en ole koskaan pystynyt luomaan pojanlapseni suhdetta. (K7 isänäiti)

Kirjoittaja ei siis ainoastaan koe etääntyneensä lapsenlapsestaan vaan hän puhuu menettämisestä ja siitä, ettei koskaan ole pystynyt luomaan suhdetta lapsenlapsensa. Lapsenlapsi on jäänyt hänelle kokonaan etäiseksi, eikä hän ole voinut tehdä muuta kuin hyväsyä tilanteensa.

Myös kirjoittaja 9 (isänisä) tuntee surua ja tuskaa lastenlastensa etääntymistä.

On ollut tuskaista nähdä ja sananmukaisesti kokea, mitä kaikkea äiti voi tehdä yrittäessään estää lapsenlapsia tapaamasta

isovanhempiaan. Tunnen suunnatonta ikävää ja surua, kun en (-) pääse elämään lapsenlapsieni kanssa yhteistä elämää. Miten hauskaa meillä voisikaan olla, jos tapaamisemme voisivat kestää parin tunnin vierailua pidempään. Mitä kaikkea uutta ihmeellistä lapsenlapseni voisivatkaan kokea, jos he pääsisivät kaupungin hulinasta joskus maseudun luonnonrauhaan! (K9 isänisä).

Kirjoittajalla on 3- ja 5 -vuotiaat lapsenlapset, joita hän saa tavata ainoastaan muutaman kerran vuodessa. Hän ei voi mitenkään ymmärtää, miksi lapsenlasten äiti haluaa nämä elämykset lapsiltaan kieltää.

Kirjoittajan 10 (isänäiti) poika on eronnut parikymmentä vuotta sitten. Erossa lapsenlapsi määrättiin äidilleen, eikä isänäiti ole saanut tavata lapsenlastaan eron jälkeen kuin satunnaisesti.

Ero vaikutti minun ja lapsenlapseni väliseen suhteeseen paljon. Lapsen äiti kielsi kaiken yhteydenpidon, paitsi tytön isän kautta. (-) Ainoa isän puoleinen sukulainen, jonka tapaamisen äiti salli, oli lapsen kummitäti eli tyttäreni. Jouluna ja syntymäpäivänä olen laittanut pienen muistamisen tyttäreni kanssa yhteisessä paketissa menemään. Nämä paketit menivät perille, koska paketissa ei lähettäjän kohdalla mainittu nimeäni. Tyttäreni kertoi lapselle, että osa paketista on minulta, mutta siitä ei kuiskita muille. (-) Minua ei ole kutsuttu yksinkään lapsenlapsen juhliin ja kutsumatta en ole uskaltanut mennä paikalle, sillä silloin lapsenlapsen juhlat olisivat menneet pilalle. Olen siis jäänyt paljosta paitsi.

Hän kiteyttää osuvasti varmasti myös monen muun kirjoittajan tuntemuksia sanoessaan, "ettei kukaan tiedä, miten pahalta se tuntuu, kun yksi ajanjakso vietiin pois elämästä." Vieraannuttamisen kokeneilta isovanhemmilta on viety pois mahdollisuus toimia isovanhempana ja he tuntevat suurta voimattomuutta, kun eivät voi tehdä asialle mitään.

Kirjoitelman 7 kirjoittaja (isänäiti) on puolestaan kokenut vieraannuttamisen kahteen kertaan. Hänen poikansa on eronnut kahdesta parisuhteesta, joista molemmista on syntynyt lapsi. Eroissa lasten äidit ovat saaneet huoltajuuden. Ensimmäisestä erosta on kulunut kirjoitushetkellä jo

vuosia ja tästä parisuhteesta syntynyt lapsi on 10-vuotias. Kirjoittaessaan eron jälkeisistä vuosista isoäiti puhuu hyvistä ja huonoista jaksoista, jolloin lapsenlapsen tapaamiset ovat sujuneet helpommin tai vaikeammin. Hän kertoo myös, että vieraannuttamisen seuraukset ovat ulottuneet aina isoisovanhempiin saakka. "Pojallani on vielä omat isovanhemmat elossa (--). He kaikki ovat jääneet paitsi lapsen elämästä, silloin tällöin tavanneet, kun minä tai poikani häntä olemme heidän luokseen vieneet tapaamaan".

Jotkut kirjoittajat tuntevat suuttumusta Suomen oikeusvaltiota kohtaan, joka mahdollistaa vieraannuttamisen.

Suututtaa Suomen oikeusvaltio, kun hullut tuomarit tekevät pätkähulluja päätöksiä, tietämättä tai tajuumatta mitä tekevät ihmisten elämälle. Sekottavat elämän kokonaan. (--) vaikka ero ei olisikaan aiheuttanut sitä, että suhde lapsenlapsiin katkeaa, niin sen on varmasti aiheuttanut pötkö tuomari ja kolme yhtä pöhelöä hovioikeuden neuvosta. (K3 äidinäiti).

Myöskään kirjoitelman 2 isänsä ei voi ymmärtää vieraannuttamisen sallivaa oikeusjärjestelmäämme ja hän toivookin Suomen lakiin lakimuutosta, joka tekisi vieraannuttamisesta rangaistavan teon.

Erotilannetta muutaman vuoden seuranneena on käsittämätöntä kuinka tuo Suomen laki on totaalöisesti äidin puolella erotilanteessa. (-) Meillä Suomessa ei näyttäisi olevan vieraannuttamiseen ja sen tunnistamiseen asiantuntijoita eikä tiedosteta mitä tuo vieraannuttaminen merkitsee lapsille. Tällainen lasten systemaattinen vieraannuttaminen on Suomessakin lailla pysäytettävä.

Poikkeuksen tähän tarinatyypin tekee kirjoitelma 8. Kirjoitelman kirjoittaja on isänäiti, joka kertoo kirjoitelmassaan poikansa erosta ja siitä kuinka eron jälkeen hän ei ole saanut pitää normaalisti yhteyttä lapsenlapsiinsa, kuten hän asian ilmaisee. Muista tämän tarinatyypin kirjoitelmista poiketen hän kuitenkin kertoo, että eron myötä tapaamiset pojan ja lastenlasten kanssa ovat tiivistyneet ja lähentyneet samoin kuin kaikkien tutustuminen toisiinsa. Eli samalla, kun

isovanhempien ja lastenlasten tapaamiset ovat harventuneet eron myötä, on ero toisaalta myös tiivistänyt perheen välejä ja yhteisiä tapaamisia. Isänäiti kertoo tapaavansa lapsenlapsiaan noin kerran kuukaudessa ja jatkaa, että tapaamiset ovat kovin odotettuja. Kuitenkin hänkin tuo esille vieraannuttamisen aikaansaaman pelon toteamalla kirjoitelmansa päätteeksi, että. ”Jossain taustalla on aina pelko, että mitä seuraavaksi”, joka varmasti hyvin kuvastaa monen tämän tarinatyyppin kertojien tuntemuksia. Koska isovanhemmilla ei ole lakiin kirjattua oikeutta lastenlasten tapaamiseen, niin lasten vanhemmat toimivat portinvartijoina, jotka voivat joko mahdollistaa tai hankaloittaa isovanhempien ja lastenlasten tapaamista. Isovanhemmuuden taustalla vaanii jatkuvasti pelko siitä, mitä vieraannuttava osapuoli voi tehdä hankaloittaakseen isovanhempien ja lastenlasten tapaamista.

6.2 Tarinatyyppi 2 – eron lähentämät kertojat

Mallitarina eron lähentämisestä kertojasta

Tyttäreni erosi miehestään lapsenlapseni ollessa 7 kk. Tyttäreni muutti lapsensa kanssa meille asumaan. Koin tärkeäksi, että he asuivat meillä, sillä niin me voisimme tukea häntä ja he olisivat lähellämme. Kun lastenlasten perhe eroaa, ovat isovanhemmat entistä suuremmassa osassa lasten elämää. Pidämme nykyäänkin yhteyttä monta kertaa viikossa ja kerrotaan kuulumisia puolin ja toisin. Tyttäreni ero lähesi minua tyttäreeni, jolloin myös suhde tyttärentyttäreeni läheni. Lapsenlapsi on meillä paljon. Kesän ja loma-ajat hän on mummolassa.

Tähän tarinatyyppiin kuuluu kolme kirjoitelmaa (K5, K11, K12) kahdestatoista. Merkille pantavaa on, että kaikki tarinatyyppin kertojat ovat äidinäitejä. Näiden kolmen äidinäidin tarinat ovat hyvin erilaisia, mutta yhdistävänä tekijänä heillä

on se, että he kaikki kokevat lapsiperheen eron lähentäneen heitä lastenlastensa kanssa.

Kirjoitelman 5 äidinäidillä on kaksi tyttärelasta, joiden vanhemmat ovat kokeilleet yhdessä asumista lasten ollessa teini-ikäisiä, mutta yhteiselo on päättynyt eroon. Hänellä on selkeä näkemys siitä, millainen rooli isovanhemmilla on lapsiperheen erotilanteessa.

Kun lastenlasten perhe hajoaa, ovat isovanhemmat entistä suuremmassa osassa lasten elämää. Tärkein asia, jota haluan korostaa, on se, että meidän tulisi tiedostaa, että nykyajan lapset ja nuoret ovat hyvin fiksuja ja tietävät sen, että jokainen perhe on erilainen, eikä nk normaalia elämää ole olemassakaan. Sen vuoksi meidän tehtävämme ei ole selittää, millaisia heidän vanhempansa ovat, he itse tietävät varsin hyvin mitä puutteita ja vikoja vanhemmilla on, ja kun he suuttuvat ja parjaavat isää tai äitiä, meidän tehtävämme on olla aikuisia, eikä yhtyä haukkumiseen, vaan yrittää löytää vanhemmista hyviäkin puolia.

Isovanhemman roolina on siis toimia puolueettomana aikuisena lapsenlapsen elämässä, joka ei lähde mukaan vanhempien keskinäiseen haukkumiseen, vaan pysyy riitojen ulkopuolella ja pyrkii löytämään molemmista vanhemmista jotain hyvää. Isovanhemman roolia tässä tarinassa voisi mielestäni kutsua eräänlaiseksi turvasatamaksi, johon lapsenlapset voivat ankkuroitua, kun omien vanhempien elämässä myrskyää. Kirjoittaja kertoo, että toinen lapsenlapsista on myös asunut hänen luonaan muutamia kuukausia eron jälkeen.

Kirjoitelman 11 kirjoittaja (äidinäiti) puolestaan kertoo, että hänen tyttärensä ja tyttären lapsi asuivat eron jälkeen isovanhempien luona reilun vuoden ennen kuin muuttivat omaan asuntoon.

Tyttäreni muutti lapsensa kanssa meille asumaan, koska se oli siinä tilanteessa paras ratkaisu. Koin tärkeäksi, että he asuivat meillä, sillä näin voisimme tukea häntä ja he olisivat lähellämme. En olisi voinut kuvitellakaan, että he olisivat olleet kahdestaan jossain kaukana; olisin ollut äärimmäisen ahdistunut siinä tilanteessa. Tyttäreni koki myös, että on turvallista olla lapsuudenkodissa, kun elämä oli hajalla (K11 äidinäiti).

Myös tässä kirjoitelmassa isovanhemmat ovat olleet tärkeä henkinen ja fyysinen tuki tyttärelle ja tämän lapselle erotilanteessa ja tarjonneet heille suojan ja turvan elämän myrskyssä. Tyttären muutettua omilleen on äidinäidin ja lapsenlapsen suhde säilynyt läheisenä ja äidinäiti on osallistunut paljon lapsenlapsen hoitamiseen, vaikka etäisyyttä heidän välillään on ollut 250 km. Lapsenlapsi on myös viettänyt kesänsä ja muut loma-aikansa mummolassa isovanhempien luona. Äidinäiti toteaaakin, että ”olemme olleet tiukasti yhdessä ja ero tietysti on lujittanut välejämme”.

Kirjoitelman 12 äidinäiti kertoo tyttärensä eronneen, kun tämän lapset olivat 1- ja 2-vuotiaita. Äidinäiti kertoo asuneensa tuolloin eri paikkakunnalla tyttärensä kanssa. Kertojan mukaan hänen oma äitinsä oli ottanut tuolloin mummon paikan tyttärentyttären lasten elämässä, sillä äidinäidinäiti oli asunut tuolloin samalla paikkakunnalla tyttärentyttären ja tämän lasten kanssa. Kertoja kertoo äitinsä myös olleen mukana tyttärentyttärensä ensimmäisessä synnytyksessä ja auttaneen häntä lastenhoidossa eron jälkeen.

Kirjoittajan tytär lapsineen muutti asumaan lähemmäs äidinäitiä, kun tyttären lapset olivat 2- ja 3-vuotiaita. Muuton myötä kertoja alkoi tavata tyttärenlapsiaan useammin Hän kokee tyttärensä eron lähentäneen häntä tyttärensä kanssa ja tätä kautta myös tyttärenlasten kanssa. Lähentymisestä huolimatta hän kokee mummoutensa olevan etäisempää kuin hän tahtois, sillä hänen kolme nuorinta omaa lastaan ovat hyvin samanikäisiä tyttärenlasten kanssa, jonka vuoksi hänen omat lapsensa sekä tyttärenlapset ovat joutuneet kilpailemaan keskenään kirjoittajan huomiosta. Omien lasten kasvettua isommiksi hän kertoo kuitenkin päässeensä tutustumaan aikuistuviin lapsenlapsiinsa uudella tavalla.

6.3 Tarinatyyppi 3 – erossa suhteen ennallaan säilyttäneet kertojat

Mallitarina erossa suhteen ennallaan säilyttäneestä kertojasta

Olen pyörinyt synnytyksestä lähtien lapsenlapseni elänässä. Ero taisi tulla, kun lapsenlapseni oli parin kuukauden ikäinen. Haluan antaa kaiken tukeni pojalleni ja lapsenlapselleni. Olen auttanut paljon lapsenlapsen vaaterhankinnoissa ym. Asun viereisessä lähiössä. Koteja on tietysti kaksi ja kolmas täällä. Vietän poikani ja tämän lapsen kanssa mielellään tavallista kotielämää. Uskoisin sen olevan tarpeenkin kun lapsi ei pääse sitä kotonaan kokemaan.

Viimeiseen tarinatyyppiin kuuluu kaksi kirjoitelmaa aineistosta (K1 ja K6). Toinen kirjoittajista on äidinäiti (K1) ja toinen isänäiti (K6). Kummastakaan kirjoitelmasta ei käy ilmi, kokevatko kertojat lapsiperheen eron heijastuneen heidän suhteeseensa lastenlasten kanssa. Molemmat kirjoittajat käyvät kirjoitelmissaan läpi lastensa eroja ja niihin vaikuttaneita syitä. Molemmat kirjoittajat vaikuttavat myös olevan tiiviisti läsnä lastenlastensa elämässä.

Kirjoitelman 1 kirjoittaja, äidinäiti kertoo kirjoitelmassaan kahden tyttärensä eroista. Kertojan nuoremman tyttären lapsi on ollut 2-vuotias, kun tytär on eronnut lapsen isästä. Tämän jälkeen tytär on ollut kolme vuotta parisuhteessa miehen kanssa, joka on ottanut isän roolin tyttärenlapsen elämässä. Nyt tämäkin suhde on päättymässä eroon, josta äidinäiti on hyvin surullinen. Äidinäiti syyllistää itseään siitä, etteivät tyttären parisuhteet ole kestäneet. "Olen tosi surullinen ja tunnen epäonnistuneeni äitinä". Hän kertoo myös vanhemmasta tyttärestään, joka on eronnut miehestään lasten ollessa 4- ja 16 -vuotiaita. "Tämäkin tapaus stressasi kovasti, kun pieni poika on vasta viisi vuotta (-) ja olisi tarvinnut turvallisen ymmärtäväisen kodin tuekseen". Vanhemmalla tyttäreellä on kertojan mukaan toimiva suhde ex-puolisonsa kanssa, mikä on äidinäidin mukaan helpotus. Lopuksi äidinäiti kertoo, kuinka

lapsenlapset ovat lähimpänä hänen sydäntään ja hän haluaa antaa heille kaiken tukensa.

Kirjoitelman 6 kirjoittaja (isänäiti) puolestaan kertoo poikansa eronneen puolisostaan lapsenlapsen ollessa muutaman kuukauden ikäinen. Hän kertoo, että alusta alkaen sekä lapsen isä, että tämän äiti ovat saaneet oikeuden päätöksellä viettää lapsen kanssa jokseenkin yhtä paljon aikaa. Isänäiti kertoo olleensa vahvasti läsnä lapsenlapsensa elämässä tämän syntymästä saakka. "Minä, isänäiti, mummi olen pyörinyt synnytyksestä lähtien pojanpoikani mukana (--)". Isänäiti on läheinen lapsenlapsensa kanssa ja asuu parin kilometrin päästä lapsenlapsestaan. Hän kokeekin, että hänen luonaan lapsella on kolmas koti lapsen vanhempien kotien lisäksi. Lapsiperheen ero on tapahtunut tässä tarinassa niin aikaisessa vaiheessa, ettei isänäidillä juurikaan ole kokemusta isovanhemmuudesta ajalta ennen eroa. Kaiken kaikkiaan hän kokee viettäneensä melko tavallista mummin ja lapsenlapsen yhteiselämää "Tänä kesänä on käyty saunassa, oltu rannalla vesisotaa, sirkuksessa ja harrastettu kaikenlaista elämänmenoa".

Vaikka Isänäiti ja hänen poikansa eivät ole kokeneet vieraannuttamista, on isänäiti silti huolissaan isien asemasta erossa. Hän toivoo, että erotilanteita alettaisiin käsitellä julkifoorumeilla nimenomaan isien kannalta. "(--) soisinpa otettavan kantaa nimenomaan isien kannalta. (-) Minusta on vuosikausia näyttänyt siltä, että miehet saavat kokea kovia erontilanteessa (-)." Hänkin on siis huomannut isien jäävän erotilanteessa helposti alakynteen, jos lapsien huoltajuutta aletaan jakaa tuomioistuimessa.

7 ISOVANHEMMAN TOIMIJUUS EROPERHEESSÄ

7.1 Rajoitukset isovanhemman toimijuutta kaventamassa

Tutkimusaineistosta käy ilmi, että monien isovanhempien toimijuutta rajoitetaan erotilanteessa ja eron jälkeen. Tämä koskee etenkin Eron erottamat - tarinatyyppejä, johon kuuluu seitsemän kirjoitelmaa aineistosta. Kuusi seitsemästä tähän tarinatyyppeihin kuuluvasta isovanhemmasta on isän puoleisen sukulinjan isovanhempia, joten toimijuuden rajoitukset koskevat etenkin isän puoleisia isovanhempia.

Rajoitettu toimijuus liittyy kirjoitelmissa vahvasti vieraannuttamisen käsitteeseen ja sen ilmenemismuotoihin. Kirjoittaja 2 (isänisä) kertoo, että he, isän puoleiset isovanhemmat saavat tavata lapsenlapsiaan silloin tällöin, kun isä saa olla lastensa kanssa ennalta sovitun ajan. Kirjoittaja 3 (äidinäiti) puolestaan kertoo, ettei hän saa pitää lainkaan yhteyttä lapsenlapsiinsa. Myöskään kirjoittaja 8 (isänäiti) ei ole saanut pitää lapsenlapsiinsa normaalisti yhteyttä eron jälkeen. Normaalilla hän viittaa suhteeseen muiden lastenlasten kanssa, joita hän on saanut tavata rajoituksetta. Hän kertoo, ettei ole esimerkiksi saanut soittaa lapsenlapsille heidän merkkipäivinä. Myös kirjoittaja 10 (isänäiti) kertoo, ettei ole saanut soittaa lapsenlapsilleen, eikä myöskään lähettää heille kortteja tai lahjoja.

Isovanhempien toimijuuden rajoittaminen on johtanut joidenkin isovanhempien kohdalla siihen, etteivät he ole saaneet olla läsnä lastenlastensa tärkeissä juhlissa tai viettää aikaa heidän kanssaan juhlapyhinä, jotka usein koetaan tärkeiksi perheen yhteisiksi juhliksi. Kirjoittaja 8 (isänisä) kertoo, ettei

hän ole saanut osallistua nuoremman lapsenlapsensa kastetilaisuuteen. Kirjoittaja 9 (isänisä) puolestaan kertoo, ettei ole koskaan viettänyt joulua lastenlastensa kanssa. Yhdessä vietetyt hetket lastenlasten kanssa voivat olla hyvin harvinaisia, kuten on kirjoittajan 7 (isänäiti) kohdalla. "Minulla ei ole mahdollisuuksia tavata heitä kuin satunnaisesti muutaman kerran vuodessa". Osa isovanhemmista tuntuu hyväksyneen sen, etteivät he voi olla mukana lastenlastensa elämässä. "Olen hyväksynyt tilanteeni, sillä en ole koskaan pystynyt luomaan lapsenlapseni suhdetta (K7 isänäiti)".

Yllä olevat kappaleet osoittavat, että eroperheen isovanhemman toimijuuteen liittyy usein kieltoja ja rajoituksia. Rajoitetun toimijuuden vuoksi isovanhemmat tapaavat harvemmin lapsenlapsiaan, jolloin isovanhemman ja lapsenlapsen suhde saattaa jäädä etäiseksi ja toisinaan suhde voi jäädä kokonaan muodostamatta kuten kirjoittajan 7 (isänäiti) tapauksessa, johon viittasin edellisessä kappaleessa.

Joskus isovanhemman toimijuuden rajoittaminen saattaa johtaa myös siihen, että isovanhempi alkaa itsekin rajoittaa omaa toimijuuttaan, eikä uskalla toimia normaalisti eroperheen lastenlasten kanssa, koska pelkää suututtavansa vieraanuuttavan vanhemman.

Minä en uskaltanut ottaa lapsenlasta syliin tai kysellä kotiasioista. (-) Minusta on tullut hirveän arka, en helposti soita lapsille tai heidän puolisoilleen, sillä aikoinaan lapsenlapsen äidille soittaessani sain huutia, että soitin väärään aikaan. Arastelen soittaa myös lapsenlapsilleni. Minusta on tullut pelokas isovanhempi. (K10 isänäiti)

Yllä olevassa kirjoittelussa isovanhemman vieraannuttaminen on vaikuttanut isovanhemman toimijuuteen varsin laajasti. Hän kokee tullessa araksi isovanhemmaksi, eikä uskalla kokemustensa vuoksi toimia täysivaltaisena isovanhemana myöskään muiden lastensa lapsille, joiden elämässä hän olisi voinut vapaasti olla läsnä. Erotilanne ja siihen liittyneet konfliktit ovat jättäneet

häneen syvän haavan, joka ei tunnu parantuneen, vaikka erosta on kulunut jo 21 vuotta.

Isovanhemman toimijuutta voi rajoittaa myös pitkä välimatka isovanhemman ja lapsenlapsen välillä. Eron jälkeen lapsenlapsen vanhemmat saattavat muuttaa hyvinkin kauas toisistaan, jolloin isovanhempien ja lastenlasten tapaamiset eivät enää järjesty niin helposti kuin ennen eroa. ”Muutto aiheutti vaikeuksia lapsenlapsen tapaamiseen. Pitkä matka ja lapsenlapsen äiti vaikeuttivat asiaa. (K7 isänäiti)”. Myös isovanhemman ikääntyminen voi tuoda omat haasteensa ja rajoituksensa isovanhemman toimijuuteen. ”Minulla ottaa tämä ikä (82 vuotta) oman osansa, enkä enää jaksa kuten ennen (K6 isänäiti)”.

7.2 Isovanhemmat aktiivisina toimijoina eroperheessä

Valtaosa tutkimukseen osallistuneista isovanhemmista näyttäytyy varsin aktiivisina toimijoina omassa isovanhemman roolissaan. Tämä koskee kaikkia kolmea tarinatyyppeä, jotka löysin kirjoitelmista. Eron etäännyttämät kertojat pyrkivät aktiivisesti yhteyteen lastenlastensa kanssa, vaikka rajoitukset hankaloittavat heidän toimijuuttaan ja osallistumistaan lapsenlasten elämään. Eron lähentämät kertojat puolestaan ovat korostetun aktiivisia toimijoita eroperheen arjessa, sillä he ottavat erotilanteessa usein aiempaa suuremman roolin lastenlasten elämässä ja saattavat jopa tarjota asuinsijan eronnelle lapselle ja tämän lapsille eron jälkeen. Erossa suhteensa ennallaan säilyttäneet isovanhemmat ovat myös aktiivisia toimijoita isovanhemman roolissaan ja osallistuvat kiinteästi lastenlastensa elämään eron jälkeen.

Voisi melkein sanoa, että lapsiperheen erotilanne vaatii isovanhemmilta aktiivista toimijuutta, koska erotilanteessa isovanhemman täytyy löytää oma paikkansa uudelleen muuttuneessa perhetilanteessa. Kirjoitelman 4 isänäiti saa tavata pientä lapsenlastaan vain lyhyitä hetkiä

kerrallaan ja harvemmin kuin ennen eroa. Hän ei ole kuitenkaan jäänyt murehtimaan tilannetta, vaan on kääntänyt katseensa kohti tulevaa ja mietti, mitä kaikkea voi puuhastella lapsenlapsen kanssa tämän ollessa isompi. ”Olen itse päättänyt, että aijon olla lapsen elämässä niin paljon kuin mahdollista. Haaveilen yhteisistä jutuistamme, joita saamme toteuttaa, kun lapsi on siinä iässä, että hänen kanssaan voi tehdä asioita, joita hän haluaa.” Isänäiti myös näkee vaivaa, jotta lapsenlapsi oppisi tuntemaan isän puoleiset juurensa.

Ostin isovanhempien kirjan lapselle, kokoan kirjaa niin kauan, kun hän täyttää 18 vuotta, silloin annan sen hänelle. Kirjassa kerron isän puoleisen suvun vaiheita ja sukuhistoriaa. Haluan näin tuoda lapselle tietoon hänen sukujuuriaan isän puolelta, jotta lapsi tietäisi, mistä on lähtöisin.

Isänäiti näyttäytyy kirjoitelmassa siis aktiivisena toimijana, joka on päättänyt olla mukana lapsenlapsen elämässä niin paljon kuin mahdollista. Hän haaveilee ja suunnittelee yhteisiä puuhia lapsenlapsen kanssa, vaikka hänen roolinsa ja toimijuutensa isovanhempiana kirjoitushetkellä on rajoitettua.

Isovanhempi voi erotilanteessa asettua myös sovittelijan ja välittäjän rooliin, jolloin hän pyrkii omalla aktiivisella toiminnallaan turvaamaan oman lapsen ja lapsenlapsena yhteyden toisiinsa. Tästä on kokemusta esimerkiksi kirjoitelman 7 isänäidillä, jonka poika on eronnut riittävästi lapsensa äidistä, jo odotusaikana.

Lapsi oli kahdeksan kuukauden ikäinen, kun saimme lapsen äidin kanssa sovittua niin, että he tulevat minun kotiini ja isä myös. Näin isä voisi harjoitella lapsen hoivaamista. Minä leikin lapsen kanssa ja yritin neuvoa poikaani samalla, että miten tutustua lapseen.

Eroperheen arjessa isovanhempien toimijuus konkretisoituu etenkin lastenhoitoapuna. Isovanhemmat tekevät myös erilaisia hankintoja lapsenlapsilleen ja ovat lapsiperheen henkisenä tukena erotilanteessa. Kirjoittaja 4 (isänäiti) kertoo yrittävänsä auttaa eronnutta poikaansa lapsenhoidon kanssa.

Myös kirjoittaja 11 on osallistunut paljon lapsenlapsensa hoitoon. "Kun lapseni ja lapsenlapseni asuivat kahdestaan (-) lapsenlapsi oli meillä paljon, joko haimme hänet tai ajeltiin puoleen väliin tahoiltamme". Kirjoittajat 7 (isänäiti) 1 (äidinäiti) puolestaan kertovat auttaneensa paljon lastenlastensa vaatehankinnoissa. Kirjoittaja 12 (äidinäiti) taas on ollut itsekin pienten lasten äiti tyttärensä erotilanteessa, mutta myös hänen toimijuutensa eroperheen isoäitinä on konkretisoitunut käytännöön apuna, kun tytär lapsineen on viettänyt aikaa äidinäidin luona lastenlasten ollessa pieniä. "Minä äiti-mummona pidin huolta, että sapuskaa ja lämpimiä vaatteita oli koko isolle laumalle riittävästi". Tämän isoäidin toimijuus on siis jakautunut omien lasten ja lastenlasten kesken, mutta hänkin on halunnut omien resurssiensa puitteissa olla tukemassa tytätään ja tämän lapsia erotilanteessa.

Myös henkisen tuen antaminen on keskeisessä osassa isovanhempien toimijuutta eroperheen arjessa. "Haluamme antaa kaiken tukemme tyttarellemme ja tämän lapselle (K1 äidinäiti)". Kirjoittaja 11 (äidinäiti) on miehensä kanssa ottanut tyttären ja tämän lapsen heidän luokseen asumaan eron jälkeen jotta he voisivat paremmin olla tukemassa eroperhettä heidän arjessaan.

Koin tärkeäksi, että he asuivat meillä, sillä näin voisimme tukea heitä ja he olisivat lähellämme. Koin erittäin tärkeäksi, että he olivat lähellä, sillä perheemme ja sukumme ovat aina olleet hyvin läheisiä. En olisi voinut kuvitellakaan, että he olisivat olleet kahdestaan jossain kaukana; olisin ollut äärimmäisen ahdistunut tilanteesta. Tyttäreni koki myös, että on turvallista olla lapsuudenkodissa, kun elämä on hajalla (K11 äidinäiti).

7.3 Päämääränä lapsenlapsen parhaaksi toimiminen

Kaikissa tarinatyypeissä on nähtävänä se, että isovanhemmuuden ensisijaisena päämääränä koetaan olevan lapsenlapsen parhaaksi toimiminen. Erotilanteessa lapsenlapset elävät usein suurien ja kipeidenkin muutosten keskellä ja isovanhemmat voivat tällöin tuoda kaivattua turvaa ja pysyvyyttä lastenlasten elämään. Isovanhemmat haluavat aktiivisesti toimia lastenlastensa parhaaksi ja ovat valmiita myös työntämään myös omat tunteensa syrjään, jotta lapsenlapsen etu voisi tapahtua. Isovanhemmat kokevat usein surua lapsiperheen erosta ja siitä, miten ero on vaikuttanut lapsenlapsiin. He haluavat suojella lapsenlapsiaan parhaansa mukaan kaikelta ylimääräiseltä kärsimykseltä sekä tasoittaa heidän elämänpolkuaan, johon ero on tuonut mutkia ja kuoppia.

Itse kamppailen vihan tunteiden kanssa lapsen äitiä kohtaan. Yritän päästä vihasta, sillä lapselle ei ole mitenkään hyväksi, jos hän joutuu vaistoamaan aikuisten välisiä ristiriitoja. Mietin miten pystyttäisiin toimimaan niin, ettei lapsi joutuisi siitä kärsimään (K4 isänäiti).

Myös kirjoitelman 5 äidinäiti pyrkii pitämään negatiiviset tunteensa kurissa lastenlasten vuoksi. ”E erityisen vaikeaa on suhtautua asioihin neutraalisti, kun itsellä on negatiivisia mielipiteitä jommankumman vanhemman käytöstä kohtaan. Se kuitenkin onnistuu, kun pitää mielessä, että kyse ei suinkaan minusta vaan lapsista, joiden elämää pitää yrittää tasoittaa mahdollisimman paljon! (K5)”. Virkkeen perässä olevasta huutomerkistä voi päätellä, että äidinäiti kokee todella tärkeäksi lastenlasten elämän tasoittamisen. Hän haluaa säästää lapsenlapsia ylimääräiseltä surulta ja toimii aktiivisesti tämän tavoitteen saavuttamiseksi.

Kirjoitelman 1 äidinäiti on puolestaan turhautunut tyttärensä ja tämän useampaan eroon ja haluaisi toisinaan katkaista välit tyttärensä. Äidinäiti kuitenkin ymmärtää, ettei tämä olisi hänen lapsenlapsensa etu, jonka vuoksi hän

työntää omat tunteensa syrjään ja toimii lapsenlapsensa parhaaksi ”Välillä tekisi mieli kääntää selkää tyttärelle, mutta sehän vain vaikeuttaisi pojan tilannetta ennen kaikkea (K1)”.

7.4 Tasapainoilua odotusten, rajoitusten ja voimavarojen välillä

Eroperheen isovanhemman toimijuus näyttää olevan tasapainoilua erilaisten odotusten, rajoitusten ja omien voimavarojen välillä. Odotuksia ja rajoituksia voi tulla omalta eronneelta lapselta, tämän ex-kumppanilta, ex-kumppanin uudelta puolisoilta sekä toisen sukulinjan isovanhemmilta. Tämän lisäksi isovanhemman omat voimavarat ja ikä aiheuttavat erilaisia rajoituksia isovanhemman toimijuudelle.

Eroperheen isovanhemmat elävätkin melkoisessa ristipaineessa, jossa he pyrkivät aktiivisella toiminnallaan saavuttamaan tasapainon isovanhemman roolissaan; he neuvottelevat, joustavat, sovittelevat sekä vetävät rajoja omalle toimijuudelleen. Tasapainoilu ei myöskään välttämättä rajoitu suoraan eron jälkeiseen aikaan vaan tasapainoilusta voi tulla pysyvä osa isovanhemmuutta, kun perheenjäsenten väliset ihmissuhteet jatkavat muuttumistaan ja eronneet lapsiperheen vanhemmat jatkavat elämässään eteenpäin uusiin parisuhteisiin.

8 POHDINTA

8.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Yksi keskeisimmistä tutkimustuloksista aiemmassa tutkimuksissa (esim. Danielsbacka & Tanskanen 2010, Deblaquiere ym. 2012, Westphal ym. 2015) on ollut se, että isän puolen isovanhemmat ovat suuremmassa vaarassa vieraantua erotilanteessa lapsenlapsistaan kuin äidin puoleiset isovanhemmat. Tähän tutkimukseen osallistui kahdeksan isänpuoleista isovanhempaa, joista ainoastaan yksi ei ollut kokenut erotilanteessa vieraannuttamista. Neljä kirjoituskutsuun vastanneista kirjoittajista oli puolestaan äidin puoleisia isovanhempia ja ainoastaan yksi heistä kertoi joutuneensa eroon lapsenlapsistaan erotilanteessa. Näin ollen tämä tutkimus ei tee poikkeusta aiempaan tutkimukseen.

Tämän tutkimuksen tuloksista käy hyvin myös ilmi, kuinka erilaisia eron seuraukset voivat olla eri sukulinjoissa. Siinä missä isän puolen isovanhemmat usein erotilanteessa joutuvat eroon lapsenlapsistaan, niin äidin puolen isovanhempien merkitys puolestaan korostuu ja he nousevat suurempaan rooliin lastenlasten elämässä. Tutkimustulokset osoittavat kuitenkin myös sen, että jokainen erotilanne on omanlaisensa ja isovanhempien kokemukset erotilanteista ainutkertaistaisia.

Suurin osa tutkimusaineiston kirjoitelmista kuuluu tarinatyyppiin eron etäännyttämät -kertojat, jotka olivat eron myötä etäänntyneet lapsenlapsistaan. Tämä selittynee sillä, että kirjoituskutsuun tarttuivat ne isovanhemmat, jotka kokivat erotilanteessa etäänntyneensä lapsenlapsistaan ja halusivat kirjoittamalla tuoda esiin kokemaansa surua ja tuskaa siitä, että ovat tahtomattaan joutuneet eroon lapsenlapsistaan. Toisen tarinatyypin kertomuksista muodostivat eron lähentämät kertojat. Tämän tarinatyypin kertojat olivat äidin puolen isovanhempia, joiden rooli lapsenlapsen elämässä oli

kasvanut isommaksi eron myötä. Nämä isovanhemmat olivat kirjoitelmissa kiinteä osa lapsenlapsensa arkea ja osa kirjoittajien lapsenlapsista ja heidän vanhemmistaan oli jopa muuttanut isovanhemman luokse asumaan eron jälkeen. Kolmannen tarinatyyppin, erossa suhteensa ennallaan säilyttäneet - kertojat puolestaan muodostivat ne kirjoittajat, joiden kertomuksesta ei käynyt ilmi, että heidän suhteensa lapsenlapsiin olisi muuttunut eron myötä. Nämä isovanhemmat olivat olleet kiinteä osa lapsenlapsen elämää jo lapsenlapsen syntymästä saakka, eikä ero tuntunut muuttaneen asiaa.

Isovanhempien toimijuutta on tutkittu aiemmassa tutkimuksessa varsin vähän. Tässä tutkimuksessa havaittiin, että eron jälkeistä toimijuutta sävyttävät varsin usein erilaiset rajoitukset sekä vieraanuuttaminen toisen vanhemman taholta. Tämä koski etenkin isän puolen isovanhempia, jotka sekä tämän tutkimuksen että aiemman tutkimuksen valossa ovat suuremmassa riskissä vieraantua lapsenlapsistaan kuin äidin puoleiset isovanhemmat. Isovanhemman toimijuuden rajoittaminen liittyi tässä tutkimuksessa etenkin tarinatyyppiin eron erottamat kertojat, jonka seitsemästä kertojasta kuusi oli isän puolen isovanhempia.

Rajoituksista huolimatta isovanhempien toimijuus näyttäytyi kuitenkin varsin aktiivisena. Isovanhemmat pyrkivät aktiivisesti suhteeseen lastenlastensa kanssa ja yrittivät saada tilanteet järjestymään niin, että voisivat pitää yhteyttä lapsenlapsiinsa. Ainoastaan yhdessä kertomuksessa isovanhempi oli eron myötä lamaantunut ja koki muuttuneensa eron ja siihen liittyneiden kofliktien myötä araksi ja pelokkaaksi isovanhemmaksi, eikä uskaltanut sen vuoksi olla yhteydessä lapsenlapsensa. Toimijuuden aktiivisuus korostui etenkin tarinatyyppissä eron lähentämät kertojat, joissa isovanhemman rooli oli eron myötä muuttunut entistä suuremmaksi eroperheen arjessa.

Toimijuuden päämääränä kaikissa tarinatyypeissä oli lapsenlapsen parhaaksi toimiminen. Isovanhemmat näyttäytyivät myös turvasatamana, joihin lapsenlapset saattoivat nojata, kun omien vanhempien parisuhteessa myrskysi.

Isovanhemmat halusivat erotilanteessa tasoittaa lastenlasten elämänpolkua ja suojella heitä ylimääräisiltä kolhuilta elämässä. Kaiken kaikkiaan isovanhempien toimijuus näyttäytyi tasapainoiluna erilaisten vaatimusten ja rajoitusten sekä omien voimavarojen välillä.

Toimijuuteen liittyvät tutkimustulokset ovat hyvin samansuuntaisia Timosen ja Doylen (2012) tutkimuksen kanssa. Heidän mukaansa isovanhemmat pyrkivät erotilanteessa tavoittelemaan kolmea asiaa: 1) kompensoimaan materiaalisia ja emotionaalisia menetyksiä, joita aikuiset lapset ja lapsenlapset erotilanteessa kokevat 2) rajaamaan omia auttamisen resurssejaan suhteessa lapsiin ja lapsenlapsiin 3) sekä kehittämään strategioita, joiden avulla he voisivat viettää aikaa lastenlastensa kanssa sopivaksi kokemansa ajan. Samanlaisia toimijuuden muotoja löytyi myös omasta aineistostani. Isovanhemmat pyrkivät olemaan eroperheen tukena sekä henkisesti että fyysisesti. He osallistuvat tiiviisti lastenlasten hoitoon ja lastenlasten hankintoihin sekä pyrkivät omalla toiminnallaan tasoittamaan lastenlasten elämänpolkua. Isovanhemmat myös tasapainoilevat erilaisten vaatimusten ja rajoitusten ristipaineessa ja pyrkivät omalla aktiivisella toiminnallaan saavuttamaan tasapainon isovanhemmuudessaan.

Castren (2008) on todennut varsin osuvasti, että erotilanteessa perhesuhteiden itsestänselvyydet murtuvat ja perheenjäsenten väliset ihmissuhteet joudutaan miettimään uudelleen. Tämä ihmissuhteiden uudelleen miettiminen on prosessi, joka vaatii isovanhemmilta aktiivista toimijuutta, jotta he voisivat löytää oman paikkansa muuttuneessa perhetilanteessa.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli antaa ääni eroperheen isovanhemmille ja hahmottaa millaisia kertomuksia eroperheen isovanhemmuuteen liittyy. Oman äänen esille tuominen oli selkeästi tärkeää tutkimukseen osallistuneille isovanhemmille, sillä monet heistä sanoivat olevansa iloisia siitä, että teen pro gradu -tutkielmaa tästä tärkeästä aiheesta. Eroperheen isovanhemmuus koskettaa laajaa osaa väestöstä, mutta silti aihe on

saanut valitettavan vähän jalansijaa tieteellisessä tutkimuksessa. Toivon, että tämä tutkimus voi omalta osaltaan olla tuomassa eroperheen isovanhempien ääntä kuuluviin sekä tieteellisellä kentällä että julkisessa keskustelussa.

8.2 Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimushaasteet

Eron jälkeistä isovanhemmuutta on tutkittu varsin vähän, joten tämä tutkimus antaa arvokasta tietoa eroperheen isovanhemmuudesta. Tämä tutkimus on tehty kuitenkin varsin pienellä aineistolla ja laadullisia menetelmiä käyttäen, joten tuloksia ei voida yleistää koskemaan laajempaa osaa väestöstä. Tutkimuksen vahvuus on tutkittavan aiheen ajankohtaisuus sekä se, että tutkimus antaa äänen ryhmälle, jota ei aikaisemmin juurikaan ole kuultu lapsiperheen eroa käsittelevissä tutkimuksissa. Kirjoitelmat tuovat esille myös isovanhempien välittömät kokemukset elämästään ilman haastattelijan ja haastateltavan välistä vuorovaikutusta. Näin isovanhemman kokemus on säilynyt autenttisenä, eikä haastattelijalla ole päässyt siihen omilla kommentteillaan vaikuttamaan.

Tulevassa erotutkimuksessa näkökulmaa voisi laajentaa eroperheen isovanhemmuudesta isovanhempien omiin eroihin ja siihen miten isovanhemman oma ero heijastuu isovanhemman ja lapsenlapsen suhteeseen. Tämän lisäksi eron jälkeistä isovanhemmuutta voitaisiin myös tutkia lapsenlapsen näkökulmasta, sillä olisi mielenkiintoista tietää, miten lapsenlapset kokevat suhteensa isovanhempiin muuttuneessa perhetilanteessa.

Tutkimusaiheesta voitaisiin saada enemmän tietoa haastattelujen avulla, sillä haastatteluissa olisi mahdollista tehdä tarkentavia kysymyksiä tutkimusaiheesta. Haastattelujen avulla tutkimukseen voitaisiin myös saada osallistumaan isovanhempia, jotka eivät koe kirjoittamista omaksi ilmaisutavakseen. Myös tutkimukseen osallistuvien miesten osuus voisi olla haastattelututkimuksessa suurempi, sillä miesten tavoittamoinen internetin keskustelupalstojen kautta osoittautui yllättävän hankalaksi. Olisi myös tärkeää tehdä eroperheen isovanhemmuudesta tutkimus suuremmalla otannalla, jotta

aiheesta saataisiin laajemmin tietoa ja tutkimustuloksia voitaisiin yleistää laajemmalle.

Parhaimmillaan isovanhemmuutta voidaan kutsua elämän jälkiruoaksi, joka tarjoaa isovanhemmille mahdollisuuden rakastaa uudelleen ja nähdä sukupolvien ketjun jatkuvan omissa lapsenlapsissaan. Erotilanteessa isovanhemmuus voi joutua kuitenkin haasteiden eteen ja olla kaukana tuosta makeisasta jälkiruoasta, jota se voisi parhaimmillaan olla. Jotta voisimme ymmärtää paremmin eron jäkeisestä isovanhemmuutta, tutkimusta tarvitaan paljon lisää. Tiedeyhteisö voi olla nostamassa eroperheiden isovanhempien ääntä yhä kuuluvammaksi ja tuoda heidän äänensä esille myös julkisessa eroperheiden isovanhemmuutta koskevassa keskustelussa.

LÄHTEET

- Ala-Suutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere, Vastapaino.
- Alitolppa-Niitamo, A. & Säävälä, M. 2010. Isovanhemmuus liikkuvuuden maailmassa. Teoksessa S. Fågel, A. Rotkirch & I. Söderling (toim.) *Farkkumummoja ja pehmoaareja – uusia ikkunoita isovanhemmukseen*. Helsinki, Väestöliitto, 138-155.
- Annala, S. & Siukola, T. 2013. Opinnäytetyö. Isovanhempana lapsiperheen erossa. Tampereen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Sosiaalipedagogiikka.
- Aassve, A., Meroni, E. & Pronzato C. 2012. Grandparenting and Childbearing in the Extended Family. *Eur J Population*. 28: 499-518.
- Attias-Donfut, C. & Segalen, M. 2002. The construction of grandparenthood. *Current Sociology*, 50: 2, 281-294.
- Arber, S. 2011. Gender, Marital Status and Intergenerational Relations in a Changing World.
- Bengtson, V. L. 2001. Beyond the nuclear family: the increasing importance of multigenerational bonds. *Journal of Marriage and Family* 64: 3, 1-16.
- Bianchi, S. M. 2014. A Demographic Perspective on Family Change. *Journal of Family Theory & Review*. Vol 6, July, 35-44.
- Castren, A-M. 2008. Päätyykö sukulaisuus? Verkostonäkökulma perhe- ja sukulaisuussuhteisiin eron jälkeen. Teoksessa E. Sevón & M. Notko (toim.) *Perhesuhteet puntarissa*. Helsinki, Palmenia, 233-258.
- Danielsbacka, M., Tanskanen, A., Hämäläinen, H., Pelkonen, I., Haavio-Mannila, E., Rotkirch, A., Karisto, A. & Roos, J.P. 2013. Sukupolvien vuorovaikutus. Auttaminen ja yhteydenpito suurten ikäluokkien ja heidän lastensa elämässä. Helsinki, Väestöntutkimuslaitos, Väestöliitto.
- Danielsbacka, M. & Tanskanen A. 2010. Isovanhemmuus ennen ja nyt – kohti sosiologian ja evoluutioteorian vuoropuhelua. *Sociologia* 47, 221-228.
- Deplaquiere, J., Moloney, L. & Weston R. 2012. Parental separation and grandchildren – The multiple perspectives of grandparents. *Family Matters*, vol. 90, 68-76.

- Doyle, M., O'Dwyer, C., & Timonen, V. 2010. How can you just cut off a whole side of the family and say move on? The reshaping of paternal grandparent-grandchild relationships following relationship breakdown in the middle generation. *Family Relations*, vol 59, no 5, 587-598.
- Erikson, Erik H. 1980. *Identity and the life cycle*. New York : Norton cop.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2005. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere, Vastapaino.
- Furstenberg F. F. 2014. Fifty Years of Family Change: From Consensus to Complexity. *The annals of the American academy*. Vol. 654, July, 12-30.
- Fågel, S. & Rotkirch, A. 2010. Mitä lastenlasten kanssa tehdään? Teoksessa S. Fågel, A. Rotkirch & I. Söderling (toim.) *Farkkumummoja ja pehmoavaareja - uusia ikkunoita isovanhemmukseen*. Helsinki, Väestöliitto, 80-97.
- Gordon, T. 2005. Toimijuuden käsitteen dilemmoja. Teoksessa A Meurman-Solin & I. Pyysiäinen (toim.) *Ihmistieteet tänään*. Helsinki, Gaudeamus, 114-130.
- Hakala, J. T. 2001. Menetelmällisiä koetuksia. Teoksessa J. Aaltoila & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Jyväskylä, PS-kustannus, 10-23.
- Harper, S. & Ruicheva I. 2010. Grandmothers as replacement parents and partners: The role of grandmotherhood in single parent families. *Journal of Intergenerational Relationships*, 8 (3), 219-233.
- Heikkinen, H. L. T. 2001. Narratiivinen tutkimus - todellisuus kertomuksena. Teoksessa J. Aaltoila & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä, PS-kustannus, 116-132.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2003. *Tutki ja Kirjoita*. 6.-9. painos. Helsinki, Tammi.
- Holstein, A & Gubrium, J. 2012 (toim.) *Varieties of Narrative Analysis*.
- Hurme, H. & Metsäpelto R-L. 2004. Iäkkäiden sukupolvisuhteet perheissä. Teoksessa T. Raittinen, T. Hänninen, H. Pajunen & T. Suutamaa (toim.) *Geropsykologia - Vanhenemisen ja vanhuuden psykologia*. Helsinki, Wsoy, 514-528.

- Hurme, H., Westerback, S. & Quadrello, T. 2010. Traditional and New Forms of Contact Between Grandparents and Granchildren. *Journal of Intergenerational Relationships* 8: 3, 264-280.
- Jokinen, K. 2013. Perhesuhteet ja hyvinvointi. Teoksessa E. Heikkinen, J. Jyrkämä. & T. Rantanen (toim.) *Gerontologia*. Helsinki, Duodecim, 72-83.
- Kipinä, E. & Kyösti, S. 2013. Opinnäytetyö. Lapsen avioeron vaikutus isovanhemmukseen. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma.
- Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta käyttö ja säilytys. Jyväskylä, Vastapaino.
- Maijala, E-L., Uusiautti, S. & Määttä, K. 2013. Grandparental love: a challenge or richness. *Early Child Development and Care*. Vol. 183, No. 5, 627-642.
- May, V., Mason, S. & Clarke L. 2012. Being there yet not interfering: the paradox of grandparenting. Teoksessa S. Arber & V. Timonen (toim.) *Contemporary grandparenting: Identities, choice and constraint in global contexts*. Bristol. Policy Press. 139-158.
- Moore, E., Timonen, V., O'Dwyer, C & Doyle, M. 2012 Divorce and Intergenerational Support: Comparing the Perceptions of Divorced Adults and Their Parents. *Journal of Comparative Family Studeis* 43: 2, 261-279.
- Mykkänen, J. 2010. Isäksi tulon tarinat, tunteet ja toimijuus. Jyväskylän yliopisto. Kasvustieteiden laitos. Väitöskirja.
- Notko, M. 2011. Väkivalta, vallankäyttö ja vahingoittuminen naisten perhesuhteissa. Jyväskylän yliopisto. Perhetutkimuskeskus. Jyväskylä University Printing House.
- Rotkirch, A., Söderling, I. & Fågel, S. 2010. Isovanhemmuuden merkitys korostuu. Teoksessa S. Fågel, A. Rotkirch & I. Söderling (toim.) *Farkkumummoja ja pehmoaareja - uusia ikkunoita isovanhemmukseen*. Helsinki, Väestöliitto, 5-9.
- Rotkirch, A. & Fågel, S. 2010. Sukupolvien välistä köydenvetoa. Teoksessa S. Fågel, A. Rotkirch & I. Söderling (toim.) *Farkkumummoja ja pehmoaareja - uusia ikkunoita isovanhemmukseen*. Helsinki, Väestöliitto, 33-51.

- Sevon, E. & Notko, M. 2008. Perhesuhteiden omalakisuus. Teoksessa E. Sevon & M. Notko (toim.) Perhesuhteet puntarissa. Helsinki, Palmenia, 13-26.
- Sims, M. & Rofail, M. 2013. The experiences of grandparents who have limited or no contact with their grandchildren. *Journal of Ageing Studies* 27, 377-386.
- Syrjälä, L. 2001. Elmäkerrat ja tarinat tutkimuksessa. Teoksessa J. Aaltoila & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: Virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylän, PS-kustannus, 203-214.
- Tanskanen, A. 2014. Isovanhemmat, vanhempien lastenhankinta ja lasten hyvinvointi. Helsinki, Väestötutkimuslaitos, Väestöliitto.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Lastensuojelun käsikirja. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja>. Luettu 10.6.2018
- Thompson, E. 2014. Family Complexity in Europe. *The annals of the American academy*. Vol. 654, July, 245-258.
- Thomse, F., Silverstein, M. & Uhlenberg, P. 2008. Exchange between grandparents and grandchildren: Cross-fertilization of evolutionary and social science perspectives. *The Gerontologist*: 48, 714
- Timonen, V. & Doyle, M. 2012. Grandparental agency after adult children's divorce. Teoksessa S. Arber & V. Timonen (toim.) Contemporary grandparenting: Identities, choice and constraint in global contexts. Bristol. Policy Press. 159-180.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2006. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki, Tammi.
- Turner, J. H. & Stets, J. E. 2005. *The sociology of emotions*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Väestöliitto. http://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/tietoa_parisuhteesta/avio-ja_avoliiton_lakitieto/isovanhempien_asema/. Luettu 10.6.2018
- Westphal, S. K., Poortman, A-R. & Van Der Lippe T. 2015. What About the Grandparents? Children's Postdivorce Arrangements and Contact With Grandparents. *Journal of Marriage and Family*. 77, 424-440.

LIITTEET

Liite 1.

KIRJOITUSKUTSU eroperheen isovanhemmille

Teen Jyväskylän yliopiston kasvatustieteen laitoksella pro gradu -tutkielmaa Isovanhemman ja lapsenlapsen välisestä suhteesta lapsen avio- tai avoeron jälkeen. Olen kiinnostunut siitä millaiseksi isovanhemman ja lapsenlapsen välinen suhde muodostuu lapsen eron jälkeen ja millaisia haasteita ja mahdollisuuksia eron jälkeiseen isovanhemmuuteen liittyy.

Pyydän sinua kirjoittamaan vapaasti kokemuksistasi ja ajatuksistasi (n. 2-4 sivua) liittyen lapsesi eroon ja eron jälkeiseen isovanhemmuuteesi. Ohessa muutamia kysymyksiä kirjoitustyötäsi helpottamaan: Miltä lapsesi ero sinusta tuntui? Onko lapsesi ero vaikuttanut jollain lailla sinun ja lapsenlapsesi väliseen suhteeseen, jos on, niin millä tavoin? Miten pidät yhteyttä lapsenlapsesi ja kuinka usein tapaatte ja mitä puuhaatte yhdessä? Millainen suhde sinulla on lapseesi ja hänen ex-kumppaniinsa? Miten ero on muuttanut rooliasi isovanhempana? Entä mitä muuta haluaisit vielä kertoa? Kirjoitelmat käsitellään luottamuksellisesti ja tutkimustulokset raportoidaan siten, ettei yksittäistä kirjoittajaa tai kirjoitelmissa kuvattuja henkilöitä pystytä tunnistamaan.

Toivon sinun liittäväsi kirjoitukseesi seuraavat taustatiedot:

- oma ikä ja sukupuoli
- oletko isän vai äidin puolen isovanhempi
- lastenlasten iät erotilanteessa
- lastenlasten asumisjärjestelyt eron jälkeen

Pyydän sinua lähettämään kirjoitelmasi 20.11. mennessä sähköpostilla osoitteeseen anna_gradu@luukku.com Mikäli sinulla herää kysymyksiä, niin vastaan niihin mielelläni sähköpostitse.

Kirjoitustasi innolla odottaen ja siitä etukäteen kiittäen,
Anna Mäkelä

Liite 2

Perustietoja kirjoittajista:

Kirjoitelma 1

- äidinäiti
- kaksi tytärtä, jotka molemmat eronneet, toisella tyttärellä kaksi lasta ja toisella yksi

Kirjoitelma 2

- isänisä
- eronneella pojalla kaksi lasta
- erosta pari vuotta

Kirjoitelma 3

- äidinäiti
- eronneella tyttärellä kaksi lasta
- ei käy ilmi kuinka kauan erosta on aikaa

Kirjoitelma 4

- isänäiti
- eronneella pojalla yksi lapsi
- erosta muutama kuukausi

Kirjoitelma 5

- äidinäiti
- eronneella tyttärellä kaksi lasta
- erosta vajaa vuosi

Kirjoitelma 6

- isänäiti
- eronneella pojalla yksi lapsi
- ei käy ilmi kuinka kauan erosta on aikaa

Kirjoitelma 7

- isänäiti
- eronneella pojalla yksi lapsi
- erosta 10 vuotta

Kirjoitelma 8

- isänäiti
- eronneella pojalla kaksi lasta
- erosta toistakymmentä vuotta

Kirjoitelma 9

- isänisä
- eronneella pojalla kaksi lasta
- erosta kaksi vuotta

Kirjoitelma 10

- isänäiti
- eronneella pojalla yksi lapsi
- erosta 21 vuotta

kirjoitelma 11

- äidinäiti
- eronneella tyttärellä yksi lapsi
- erosta 8 vuotta

Kirjoitelma 12

- äidinäiti
- eronneella tyttärellä kaksi lasta